

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут
міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних відносин

КВАЛІФІКАЦІЙНА
РОБОТА МАГІСТРА

на тему: **«Цифрова дипломатія як складова зовнішньополітичної
діяльності України»**

Виконала:

студентка 2-го курсу, групи УМІБ–61
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
ОПП «Міжнародна інформаційна безпека»
Волкова Аліна Олександрівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник:

к.п.н., доц. Пересипкіна Ірина Валентинівна
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

Рецензент:

д.п.н., проф. Шамраєва Валентина Михайлівна
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ.....	7
1.1. Цифрова дипломатія як елемент публічної дипломатії: ключові аспекти та інструменти.....	7
1.2. Поняття та сутність цифрової дипломатії	18
1.3. Роль цифрової дипломатії у зовнішньополітичній діяльності держави ...	21
Висновки до розділу 1	35
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ В УКРАЇНІ	38
2.1. Цифрова дипломатія в контексті зовнішньополітичної діяльності України.	38
2.2. Стратегії та ініціативи українських державних органів у сфері цифрової дипломатії	50
2.3. Роль цифрових платформ в українській дипломатії	56
Висновки до розділу 2	67
РОЗДІЛ 3. ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ У ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ	69
3.1. Роль публічної та цифрової дипломатії у формуванні міжнародного іміджу держави та країни	69
3.2. Цифровізація діяльності міжнародних організацій і досвід України у співпраці через цифрові платформи.....	71
3.3. Перспективи розвитку цифрової дипломатії України в умовах глобальних викликів.....	76
Висновки до розділу 3	78
ВИСНОВКИ.....	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	85

ВСТУП

Актуальність теми. Цифрова дипломатія є невід’ємною складовою сучасної зовнішньополітичної діяльності України, що зумовлено швидким розвитком інформаційних технологій, глобалізацією комунікаційних процесів та зростанням значення цифрового простору у світовій політиці. У контексті російської агресії, гібридних загроз і дезінформаційних кампаній, Україна використовує цифрові платформи для просування власних інтересів, мобілізації міжнародної підтримки та протидії інформаційним атакам. Завдяки активній участі в цифровій дипломатії Україна отримує можливість оперативно реагувати на виклики, забезпечувати взаємодію з міжнародною спільнотою, формувати позитивний імідж країни на глобальній арені та сприяти консолідації підтримки її суверенітету та територіальної цілісності. Цифрові інструменти дозволяють ефективніше вести публічну дипломатію, залучати міжнародних партнерів до вирішення актуальних питань, а також просувати українську культуру, економічні ініціативи та досягнення. Таким чином, цифрова дипломатія виступає важливим механізмом забезпечення національних інтересів та інтеграції України в сучасний цифровий світ, що визначає її особливу актуальність у контексті глобальних викликів сьогодення.

Ступінь вивченості проблеми. Цифрова дипломатія досить новий напрямок у дипломатичному мистецтві. Даною обставиною пояснюється той факт, що у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі з сучасної історії міжнародних відносин у галузі політичної діяльності в Інтернет-просторі тема мало вивчена. Цифрову дипломатію вивчали такі зарубіжні та вітчизняні вчені, такі як К.Бьола, І. Манор, В.Ю. Степанова, Н.О. Піпченко, О.В. Меленцова.

Мета дослідження полягає у визначенні ролі цифрової дипломатії як складової зовнішньополітичної діяльності України.

Для реалізації цієї мети вирішувалися такі основні завдання:

— розглянути цифрову дипломатію як елемент публічної дипломатії: ключові аспекти та інструменти;

- визначити поняття та сутність цифрової дипломатії;
- розглянути історичні аспекти розвитку цифрової дипломатії у світі;
- розглянути цифрову дипломатію в контексті зовнішньополітичної діяльності України;
- визначити стратегії, ініціативи та використання цифрових платформ українськими державними органами у сфері цифрової дипломатії;
- з'ясувати роль цифрових платформ в українській дипломатії;
- визначити роль публічної та цифрової дипломатії у формуванні міжнародного іміджу держави та країни;
- розглянути цифровізацію діяльності міжнародних організацій і досвід України у співпраці через цифрові платформи;
- визначити перспективи розвитку цифрової дипломатії України в умовах глобальних викликів.

Об'єктом дослідження є цифрова дипломатія України.

Предметом дослідження є розвиток, стратегії та перспективи цифрової дипломатії України у формуванні міжнародного іміджу.

Теоретико-методологічна база дослідження: історичний метод, що дозволяє дослідити процес виникнення та розвитку цифрової дипломатії, найповніше розкрити актуальний потенціал нового політичного інструменту, спираючись на його ретроспективне тло; системний підхід, що дозволяє провести аналіз процесів цифрової дипломатії та розглянути всі її взаємопов'язані елементи (офіційні Інтернет-сайти, електронні ЗМІ, персональні блоги та облікові записи в соціальних мережах); індуктивний метод, що поєднує факти в цілісний висновок, дозволяє зробити висновки з кожного завдання дослідження і підбити підсумок всієї роботи в цілому; порівняльний метод, завдяки якому були виявлені взаємозв'язки та основні відмінності між способами реалізації цифрової дипломатії України та світу на сучасному етапі. Дослідження виконувалося з допомогою загальнонаукових методичних прийомів: індукція, дедукція, синтез, аналіз, економіко-статистичних методів

пізнання, і навіть з допомогою використання сучасних інформаційних програм, які допомогли побудувати структуру цієї роботи.

Інформаційна база дослідження представлена рядом документів українською та іноземними мовами. Усі джерела, задіяні у цій роботі, можна розділити такі групи: нормативно-правові акти, а саме широке коло указів і розпоряджень глав держав, законів і постанов та декретів країн, а також різні конвенції, що поширюються на кібербезпеку в окремо взятих країнах. Офіційні акаунти в соціальних мережах МЗС України та її представників.

Практичне значення отриманих результатів. Запропоновані у кваліфікаційній роботі магістра теоретичні положення та висновки можуть бути використані:

- центральними та місцевими органами виконавчої влади під час розробки питання цифрової дипломатії як складової зовнішньополітичної діяльності України;

- у навчальному процесі Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та інших вищих навчальних закладів при розробці та викладанні дисциплін, за програмами підготовки магістрів міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій.

Апробація дослідження була здійснена у вигляді публікації тез наукової доповіді для участі у Всеукраїнському науково–практичному круглому столі «Стратегічні напрями зовнішньої політики та дипломатії країнсвіту» (м.Харків, 21 листопада 2024 р.), на тему: «Digital diplomacy as a component of Ukraine's foreign policy».

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, який налічує 81 найменування. Загальний обсяг роботи становить 94 сторінки, з яких основного тексту – 80 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ

1.1. Цифрова дипломатія як елемент публічної дипломатії: ключові аспекти та інструменти

Розвиток цифрової дипломатії тісно пов'язаний із технологічними трендами, найважливішим з яких є розвиток нової моделі впливу. Інший тренд - виникнення «закритих» та «автономних» груп у месенжерах, таких як Facebook Messenger, Telegram або WhatsApp, де люди діляться один з одним інформацією про події, формуючи окремі кластери. Таким чином, відбувся перехід від вертикальної до горизонтальної моделі поширення інформації. Для цифрової дипломатії це, безумовно, є серйозним викликом, оскільки для того, щоб бути почутим, необхідно донести інформацію до спільнот користувачів кластерів.

Компанія Portland, що займається консалтинговою діяльністю в області комунікацій та відома своїм складанням звіту «М'яка сила. Глобальний рейтинг м'якої сили», радить у зв'язку з цим зробити такі дії: розробити переконливий контент; визначити точку входження в існуючі мережі або створити свою; поширити свою повістку всередині та навколо цієї мережі.

Таблиця 1.2

Тренди в галузі цифровізації «м'якої сили»

	Позитивні	Негативні
1	Розвиток нової моделі впливу: "нові медіа". Зсув від вертикальної до горизонтальної моделі поширення інформації.	
2	Зміщення від реактивних до проактивних дій у цифровій дипломатії	Зростаюча роль алгоритмів у цифровій дипломатії (алгоритмічний детермінізм)
3	Перехід від інституційного до екосистемного підходу у цифровій дипломатії (транзит від централізованої до мережевої структури)	Вплив емоційного фактора політичної комунікації у цифровому середовищі (загроза маніпулювання інформацією)
4		Можлива дезінтеграція дипломатії зовнішньої політики

Ще однією тенденцією є зростаюча роль алгоритмів у цифровій дипломатії, або алгоритмічний детермінізм, де під алгоритмом розуміється принцип формування стрічки у соціальній мережі. Значна частина успіху

цифрової дипломатії держави залежить від охоплення онлайн-аудиторії. Зростання використання алгоритмів, правила роботи яких не розголошуються, як механізм формування стрічки новин у соціальних мережах ставить під питання про здатність держав формувати свій порядок денний у соціальних мережах.

Негативне забарвлення має і вплив емоційного фактора політичної комунікації, а також наступна загроза маніпулювання інформацією. Більш позитивними тенденціями є свого роду перехідні стани, характерні для цифрової дипломатії сьогодні. До них відносять зсув від реактивних до проактивних дій; перехід від інституційного до екосистемного підходу та наступний за ним транзит від централізованої до мережевої структури цифрової дипломатії.

Ще один тренд, який необхідно згадати у контексті викликів - дезінтеграція цифрової дипломатії та зовнішньої політики. Його виникнення є наслідком того, що цифрова дипломатія знаходиться в «сірій» зоні між офіційною та неофіційною зовнішньополітичною повісткою.

Інша причина можливої дезінтеграції дипломатії та політики полягає в проривному характері технологій, у тому числі тих, що знаходяться на етапі впровадження - мобільний зв'язок 5 G та ін. Захоплення ними може призвести до замикання цифрової дипломатії на собі та її відходу від зовнішньополітичних цілей, що створить проблеми для координації та реалізації програм. З іншого боку, якщо не надати дипломатам нові інструменти роботи в цифровому середовищі, вони виявляться «голими» перед обличчям наростаючої цифровізації світової політики. Тому вважається, що державам необхідно адаптувати свої відповідні інститути до нових викликів та можливостей цифрового середовища, а саме: надати кар'єрним та громадським дипломатам інструменти для роботи у цифровому середовищі; створити навчальні курси та посібники; регулярно проводити тренінги

I. Манор у книзі «Цифровізація публічної дипломатії, що вийшла в 2019 р. (Digitalization of Public Diplomacy)» докладно розглядає два етапи цифровізації громадської дипломатії: від визначення цілей до просування свого меседжу.

Окрему увагу І. Манор приділяє «луна-камерам» у цифровій дипломатії в епоху дезінформації, а також задається питанням, чи є нова публічна дипломатія фактом чи вигадкою. Крім того, у книзі описані можливості подолання обмежень традиційної дипломатії, цифровізація послів та торкається питання подальших перспектив цифровізації публічної дипломатії. І. Манор наводить безліч прикладів – кейсів з цифровізації публічної дипломатії у різних країнах [72, с.125].

Концепція І. Манора заснована на терміні «цифровізація публічної дипломатії», який відноситься до довгострокового процесу, в якому цифрові технології впливають на норми, цінності та робочий розпорядок МЗС, а також на метафори чи самооцінки дипломатів, до яких вони звертаються для осмислення свого ремесла.

Таким чином, цифровізація публічної дипломатії має нормативні, процедурні та концептуальні виміри. І. Манор також стверджує, що кожне МЗС перебуває в рамках свого унікального процесу цифровізації, на який впливає безліч організаційних, національних та глобальних факторів.

Ключова теза І. Манора полягає в тому, що, щоб зрозуміти особливості впливу цифровізації на такий поширений інструмент зовнішньої політики як громадська дипломатія, необхідно вивчити основи цифрового суспільства. Цю взаємозалежність він наочно демонструє за допомогою картування впливу цифрового суспільства на цифровізацію громадської дипломатії (таблиця 1.3.)

Таблиця 1.3

Картування впливу цифрового суспільства на цифровізацію публічної дипломатії

Цифрове суспільство/ публічна дипломатія я	Логіка/потреби	Нормативне (норми, цінності)	Операційне (робочі процеси, структура)	Концептуальне (метафори, самосприйняття)

Цифрове суспільство	Все, що робиться потай, має робитися відкрито	Відкритість та достовірність	Постійна публікація особистої інформації	Створення особистих iBrands (власних брендів)
Публічна дипломатія	Все, що робиться потай, має робитися відкрито	Відмова від контролю за комунікаційним процесом	Цифрові підрозділи, які публікують твіти про дипломатичні події та міжнародні угоди в даний час	Демократизована дипломатія
Цифрове суспільство	Віддалене суспільство	Анігіляція часу та простору	Дистанційне навчання, дрони	Миттєві війни
Публічна дипломатія	Віддалена дипломатія	Подолання традиційних обмежень часу та простору	Цифрові інформаційні команди, які запускають віртуальні посольства, керують онлайн-дискусією.	Побудова взаємовідносин
Цифрове суспільство	Занадто багато інформації	Заховано за задумом	Алгоритмічна фільтрація	Адаптація
Публічна дипломатія	Занадто багато інформації та	Донесення сенсу	Посли курирують інформацію для своїх фоловерів, рекомендують джерела інформації	Дипломатія у реальному часі

На думку І. Манора, норми, логіка та метафори цифрового суспільства формують практику громадської дипломатії. Перший приклад із його таблиці ілюструє вплив запиту цифрового суспільства про те, щоб усе, що колись робилося таємно, тепер робилося відкрито. Логіка цієї вимоги полягає у необхідності надавати дані алгоритми, які є основою цифрового суспільства. Цей

запит спонукав членів цифрового суспільства прийняти норми повної відкритості та достовірності, а також дотримуватись цих норм, постійно обмінюючись особистою інформацією. Вимога, щоб усі були відкритими та автентичними, призвела до того, що члени цифрового товариства прийняли метафору iBrand, тобто створили власні я-бренди (бренди самих себе). iBrands конкурують один з одним, поділяючись конфіденційною інформацією про себе [72, с.188].

Аналогічно, запит про підвищення відкритості призвів до нормативного зрушення публічної дипломатії, оскільки дипломати стали схильні відмовитися від контролю над комунікаційним процесом та ділитися інформацією на цифрових платформах. Ця нова норма призвела до структурних та операційних змін у МЗС, які створили цифрові підрозділи, яким доручено вести дипломатичні переговори у режимі реального часу або публікувати міжнародні угоди. З погляду самооцінки дипломатів чи метафор, які вони використовують для концептуалізації своєї майстерності, деякі (наприклад, МЗС Нової Зеландії) прийняли метафору демократизованої дипломатії, при якій інформація поширюється, щоб дозволити цифровому загалу брати участь у процесі формулювання політики.

Другий приклад стосується логіки «віддаленого суспільства», яке використовує цифрові технології для подолання обмежень часу та простору. З нормативної точки зору, «віддалене суспільство» — це таке суспільство, яке постійно прагне знищити час і простір, роблячи ці вимірювання безглуздими. Це призводить до того, що його члени починають робити свої справи на відстані - від дистанційного навчання до віддалених та миттєвих воєн («Instant Wars»). Вплив «віддаленого суспільства» проявляється у МЗС через практику «віддаленої дипломатії» (*diplomacy at a distance*), яка використовує цифрові інструменти для подолання обмежень часу та простору. Це призводить до структурних та операційних змін, таких як створення групи з роботи з цифровими технологіями Держдепартаменту США (U.S. State Department's Digital Outreach Team), яка знаходиться у Вашингтоні, але займається

вибудовуванням відносин з мусульманськими Інтернет-користувачами у всьому світі, або таким як відкриття віртуальних глобальних посольств шведськими офіційними особами зі Стокгольма.

Третій приклад пов'язаний із складністю, яку створює щоденний потік занадто великої кількості інформації для цифрових користувачів. З нормативної точки зору, цифрова публіка апріорі має бути зацікавлена розвитком алгоритмічної фільтрації та прийняти метафору «адаптованого суспільства (tailored society)». Великі обсяги інформації спонукали дипломатів прийняти норму повідомлення сенсу чи допомоги цифрової публіки в осмисленні світу навколо них. Для цього посли тепер курирують інформацію для своїх фоловерів про світові події в міру їх розвитку, тим самим обмежуючи вплив надто великої кількості інформації та приймаючи метафору «дипломатії у часі».

Крім того, І. Манор пропонує концепцію «селфі-дипломатії (selfie diplomacy)», яка має на увазі, що МЗС створює в соціальних мережах образ своєї нації. Цифровізація підштовхнула національні держави проявити себе більш ясно, масштабно та доступно за допомогою публікацій у соціальних мережах. Головний теоретичний аргумент полягає в тому, що використання цифрових платформ для керування іміджем індивідуалізує національну державу, оскільки вона набуває рис цифрового "я". У державних відомств є сторінка профілю, зображення профілю, отримані лайки та дизлайки. Крім цього, вони мають можливість взаємодіяти із цифровою публікою. Таким чином, зусилля з цифрового брендингу сприяють уявленню національної держави у повсякденному житті та скорочують відстань між громадянами та їх країнами. Наприклад, проведений І.І. Манором аналіз селфі-дипломатії США в епоху Трампа показав, що Держдепартамент позиціонує Америку як світового генерального директора. І. Манор виділяє чотири аспекти цифровізації дипломатії: дипломатичні аудиторії, інститути дипломатії, практиків дипломатії та практики дипломатії. Крім того, він використовує цей термін стосовно чотирьох вимірів: нормативного, поведінкового, операційного та концептуального.

Таблиця 1.4

Матриця І. Манора «Цифровізація дипломатії: до прояснення розрізненої термінології»

Вимірювання цифрової дипломатії	Нормативне (норми, цінності, переконання)	Поведінкове	Операційне	Концептуальне
Аудиторія дипломатії	Бути «на зв'язку»	Ведення кількох облікових записів у соціальних мережах	Пошук інформації/ новин/ аналіз	Онлайн-середовище як розширення офлайн-середовища
Інститути дипломатії	МЗС як постачальники послуг	Використання соціальних мереж для надання консульської допомоги	Посібники для посольств як надавати консульську допомогу в консульські кризи	Внутрішня дипломатія
Практикуючі дипломатію	Відмова від контролю над комунікаційним процесом	Курування інформації для своїх фоловерів; залучення у реальному часі	Краудсорсингова консульська допомога	Міграція влади від МЗС до посольства
Практики дипломатії	Перевага швидкості та таймінгу, а не точності	Опублікована інформація замість прихованої інформації	Визначення достовірних джерел інформації	Дипломатія у реальному часі (Сейб)

І. Манор демонструє використання матриці, за допомогою прикладу. Розквіт соціальних мереж прищепив людям звичку бути «на зв'язку». Поведінка, яка відповідає цій нормі - це ведення кількох акаунтів у соціальних мережах і, з операційної точки зору – це звернення до соціальних мереж для пошуку інформації, новин та аналізу. У концептуальному плані люди тепер розглядають онлайн-середовище як розширення офлайн-середовища. Це, у свою чергу, вплинуло на інститути дипломатії, які використовують онлайн-платформи для надання послуг та інформації громадянам. Зростання використання цифрових платформ для надання консульської допомоги призвело до того, що дипломатичні установи засвоїли нові переконання – тепер, крім іншого,

вважають себе «постачальниками послуг». Такі зміни спричинили появу нових робочих процедур, таких як видання керівництва по використанню соціальних мереж посольствами під час консульських криз. З концептуальної точки зору, МЗС все частіше розглядають дипломатію як у тому числі і внутрішнє завдання, що породило концепцію «внутрішньої дипломатії». Практика «внутрішня дипломатія» вплинула на дипломатів, які більш охоче відмовляються від контролю над процесом спілкування та взаємодіють зі своїми громадянами в Інтернеті [72, с. 155].

З поведінкової точки зору посольства та дипломати тепер займаються інформацією для своїх фоловерів, забезпечуючи тим самим точність інформації, що надається онлайн. Це також призвело до концептуального зрушення, при якому влада, мабуть, мігрує з МЗС до посольства, оскільки саме посольству доручено допомагати громадянам або спілкуватися з онлайн-публікою. Нарешті, практика дипломатії також змінилася, враховуючи, що дипломатія має реагувати на події у міру їх розвитку. Це спричинило появу концепції «дипломатії у часі».

Концепція «дипломатія у реальному часі» (real-time diplomacy) була запропонована професором Ф. Сейбом, щоб охарактеризувати процес адаптації дипломатичних структур до нової швидкості комунікації. «Дипломатія у реальному часі» відіграє особливу роль у кризовому управлінні. Зростаючою областю досліджень є вивчення застосування цифрової дипломатії у кризових ситуаціях. Цифрова революція кинула виклик урядам та міністерствам закордонних справ, звузивши терміни для ухвалення рішень. Розповсюдження стільникових телефонів по всьому світу та перехід до мережевої взаємодії створили ще один радикальний виклик для дипломатії.

Оксфордський вчений Корнеліу Бьола досліджує питання, як дипломатичне кризове управління має відбуватися в епоху цифрових технологій та яка роль цифрових платформ щодо цього. Розглядаючи їх як незамінний інструмент управління дипломатичними кризами в цифрову епоху, він виділяє чотири області цифрового управління дипломатичними кризами: точне

повідомлення сенсу, швидке прийняття рішень, громадські очікування та кризове припинення.

Необхідність точного повідомлення сенсу виникає, коли криза тільки починає розгортатися. Громадськість, як правило, перебуває в розгубленості від того, що відбувається: з одного боку, вона бачить велику кількість повідомлень у соціальних мережах, з іншого – відчуває нестачу офіційної інформації від влади. І тут, на думку К. Бьола, МЗС чи інші державні органи мають діяти негайно, але з великою обережністю. По-перше, вони можуть відслідковувати ситуацію в режимі реального часу, за допомогою моніторингу відповідних хештегів або перегляду офіційних облікових записів місцевої влади. Прикладом є публікація твіту облікового запису кризового центру в Бельгії, який опублікував твіт «Вибухи в аеропорту хештег #ЗаВентем. Не їдьте до аеропорту. Звільніть дороги. Пріоритет уряду: допомога постраждалим та безпека». Потім, після попередньої оцінки кризової ситуації, вирішальне значення має швидке ухвалення рішень. Громадяни та їх родичі, які перебувають вдома, повинні бути негайно проінформовані про канали екстреної допомоги. Твіти урядових облікових записів можуть містити контактну інформацію для випадків надзвичайної ситуації та хештеги про місце події. К. Бьола радить МЗС заздалегідь організувати прискорені процедури ухвалення рішень (такі як, наприклад, «кризові групи» WhatsApp), обговорювати кращі канали зв'язку, а також розробляти етичні рекомендації та механізми інтеграції онлайн та офлайн процесів кризового реагування. Таким чином, МЗСи у співпраці з посольствами повинні заздалегідь розробити сценарії реагування на кризи подальшим швидким ухваленням рішень у разі кризової ситуації [64].

Деякі кризи спричинені терористичними атаками чи стихійними лихами емоційно виснажують. У цьому плані, важливо, щоб громадські очікування справлялися в режимі реального часу з точними оновленнями та емоційний інтелект. Крім того, інформаційна прозорість може бути особливо складною у періоди кризи, тому що, з одного боку, необхідно розповісти якнайбільше, а з

іншого, - не посіяти паніку. Тому основна мета управління громадськими очікуваннями – ефективність повідомлення.

Нарешті, як тільки кризова ситуація закінчилася або ось-ось завершиться, уряду необхідно продумати, як поводитися щодо завершення кризи. Посольство може висловити солідарність із урядом приймаючої країни у зв'язку з терактом. Таким чином, К. Бьола виділяє чотири абстрактні типи кризового керування з використанням цифрових технологій.

Австралійський вчений Фергус Хансон виділяє шість категорій використання соціальних мереж Державним департаментом США: офіційний обмін повідомленнями; гібрид офіційного обміну повідомленнями та публічної дипломатії; консульські відносини; дипломатичні ЗМІ; розширення та збереження мереж (залучення); здатність до гнучкості (або стресостійкість). Суть здатності до гнучкості полягає в тому, що відколи держави звернулися до соціальних мереж, вони отримали можливість розробляти стратегію у відповідь на події, що завдають шкоди державному бренду. Йдеться про цифрову стратегію управління кризами.

У період Хілларі Клінтон цифрова стратегія управління кризами США складалася з трьох компонентів. Перший компонент – моніторинг у режимі реального часу, що здійснюється Групою швидкого реагування бюро зв'язків з громадськістю. Невелика команда стежила за реакцією соціальних мереж на події, які теоретично могли вплинути на національні інтереси США. Співробітники випускали короткі щоденні брифінги з оглядом онлайн реакції на конкретні події або проблеми (наприклад, закриття посольства США в Сирії) у соціальних мережах арабською, китайською, англійською та іспанською мовами.

У квітні 2018 року у Великій Британії канцелярія Кабінету міністрів також створила Групу швидкого реагування, але, оскільки міжнародні реалії в інформаційній сфері змінилися, їхня робота була зосереджена на протидії дезінформації, а також на поновленні суспільних дебатів на основі фактів.

Другим компонентом здатності до гнучкості була ідентифікація та розкручування ключових онлайн-інфлюенсерів. Цим займався Офіс дослідження

аудиторії в міжнародних інформаційних програмах. Співробітники створювали карти онлайн - впливу на предметну область, що дозволяло дипломатам на місцях краще зрозуміти, хто є драйвером дискусій з конкретних питань і до кого слід звертатися. Крім того, вони використовували інструменти аналітики та управління соціальними мережами як спосіб краще зрозуміти онлайн-дискусії та вплив, який надає держава.

Третій компонент – здатність говорити безпосередньо з масовою аудиторією (і залучати її). На той час глобальне охоплення аудиторії США досягло 15 мільйонів осіб тільки у Facebook та Twitter.

У сукупності ці три аспекти є здатністю до гнучкості, яка повинна була дозволити США швидко виявляти важливі дискусії у соціальних мережах, які б могли вплинути на національні інтереси; представляти свої власні аргументи безпосередньо для великої онлайн-аудиторії, а також досягати і пояснювати свою точку зору ключовим онлайн інфлюенсерам.

Підсумовуючи, було розглянуто теоретико-концептуальні основи становлення та розвитку цифрової дипломатії як ключової концепції, пов'язаної з цифровізацією світової політики. Незважаючи на широкий набір термінів для позначення данного феномена, в цілому, вчені та практики сходяться на думці, що цифрова дипломатія – це значна частина майбутньої зовнішньої політики, а цифровізація дипломатії – це довгостроковий процес. Зароджена в США як інструмент створення цифрового простору взаємодії та стимулювання цифрової емансипації, вона також стала стимулом до створення унікальних цифрових зовнішньополітичних підходів інших країн (селфі-дипломатії). Процеси цифровізації дипломатії піддаються аналізу на рівні «світового суспільства», тобто включають офіційну державну цифрову зовнішню політику, цифрову публічну дипломатію, а також цифрові стратегії просування конкретних лідерів та активність окремих користувачів. Були виділені ключові тенденції у сфері цифрової дипломатії, серед яких особливо звертає на себе увагу зростаючий алгоритмічний детермінізм. Цифрова дипломатія активно застосовується в кризових ситуаціях, підвищуючи стресостійкість країн в умовах турбулентної

світової політики. Розвиток цифрової дипломатії викликає великий інтерес як у науковому та політичному світі, так і у світі бізнесу, а також призводить до масштабного реформування зовнішньополітичних їх апаратів різних країн.

1.2. Поняття та сутність цифрової дипломатії

Цифрова дипломатія - ключова частина цифровізації у міжнародних відносинах. Цифрову дипломатію можна також розглядати як ключовий інструмент цифровізації у міжнародних відносинах, якщо виділити державний рівень як пріоритетний. Такий підхід є виправданим, оскільки цифрова дипломатія — це набір методів застосування цифрових технологій для досягнення цілей зовнішньої політики, яка переважно перебуває «в руках» державних органів. До методів впливу на закордонну аудиторію відносять: розміщення радіо та телепередач у мережі Інтернет, поширення у відкритому доступі журналів у цифровому форматі, моніторинг дискусій в онлайн-просторі, створення персоніфікованих сторінок членів уряду у соціальних мережах, створення антицензурного комп'ютерного обладнання та ін [2].

За останні роки країни зуміли виробити цифрові стратегії: якщо не всі «деюре», то більшість провідних країн де-факто продемонстрували своє бачення цифровізації дипломатії. Можна виділити чотири поширені підходи країн до цифровізації дипломатії. Безумовно, підхід кожної конкретної держави так чи інакше містить у собі риси кількох нижчеописаних чи інших варіантів.

Першим підходом є використання цифрових технологій для формування іміджу лідера держави. Найчастіше, подібна практика є продовженням активного використання соціальних мереж у виборчих перегонах. Першою стала президентська виборча кампанія Б. Обама 2008 р., де були застосовані соціальні мережі та мобільні технології. Упродовж двох президентських термінів команда Б. Обама використовувала цифрові технології для підтримки популярності лідера у світі та просування запропонованої повістки. Д. Трамп, який змінив Обаму на посаді президента також активно використовував соціальні мережі.

Однак його підхід важко беззастережно зарахувати до «м'якої сили» і слід розглядати окремо. З 2015 р. Активність прем'єр-міністра Канади Дж. Трюдо у соціальних мережах позитивно впливає на сприйняття Канади у світі. Позитивне сприйняття серед світової молоді набуває з 2016 р. цифрова взаємодія, яку здійснює президент Е. Макрон. А з 2017 р. елементом успішної стратегії Е. Макрона, як під час виборчих перегонів, так і як першої особи Франції, стала його «цифрова підкованість».

Другий підхід полягає у створенні нових або адаптації наявних відомств, відповідальних за цифрову дипломатію. Наприклад, міністерства закордонних справ Великобританії (UK Foreign Commonwealth Office) та Норвегії мають у структурі відділи, які займаються аналізом «великих даних», які дозволяють уникати дублювання зусиль, вивчати досвід, що накопичився, надавати інформаційну і технологічну підтримку регіональним представництвам та центральному апарату. Створено цілу лінійку заходів у рамках співробітництва Держ. Департаменту, Агентства з розвитку США та приватного сектору технологів, ключовими з яких є TechDels (технологічні делегації) та TechCamps (технологічні табори). Окрім цього, діють спеціальні програми цифрової дипломатії, а також Центр глобальної взаємодії (Global Engagement Center, GEC), одним із завдань якого є надання уряду США та його партнерам можливостей збільшення доступності та ефективності своїх комунікацій. GEC проводить дослідження цільових аудиторій та використовує наукові методи аналізу даних для оцінки ефективності зусиль, що вживаються. У рамках другого варіанта цього підходу, відбувається адаптація існуючих відомств та програм, тобто вони починають активно використовувати соціальні мережі та Інтернет для розширення аудиторії (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1

Підходи держав до цифрової дипломатії

	Підхід	Цифрові технології	Держави (приклади)
1	Формування іміджу лідера держави	Соціальні мережі. Переважно Facebook	США (при Б. Обамі), Канада (Дж. Трюдо), Аргентина (М. Макрі), Франція (Е. Макрон)

2	Створення спеціальних відомств та програм	Залучення технологічних компаній чи технічних фахівців: аналіз даних, створення додатків, навчання	Великобританія та Норвегія (відділи з аналізу «великих даних» у МЗС), США (Центр глобальної взаємодії, TechDels та TechCamps)
3	Адаптація існуючих відомств та програм	Соціальні мережі, Інтернет-сайти	Франція (Альянс Франсез, Французький інститут), Німеччина (Фонди, «Дойче Велле»)
4	Стратегічні комунікаційні кампанії	Соціальні мережі, Інтернет-сайти	Японія (#UnknownJapan), Швейцарія («Swiss Touch»), Німеччина (відеоролики про Німеччину як землю ідей та інновацій)
5	Розвиток цифрової інфраструктури країни	Урядові онлайн-сервіси, проникнення Інтернету, технологічні компанії (соціальні мережі, пошукові системи, додатки), впровадження інновацій (мобільна мережа 5G)	Південна Корея, Сінгапур, США

Третій підхід – створення цифрових стратегічних комунікаційних кампаній. Такою кампанією стало вживання хештега (ключового слова для оптимізації пошуку в соціальних мережах за допомогою функції #...) #UnknownJapan в популярному додатку для обміну фотографіями Instagram. Вона була запущена урядом Японії спільно з Японською національною туристичною організацією (Japan National Tourism Organization) та Instagram у 2017 р. з метою підвищення туристичної привабливості Японії. Сьогодні по даному хештегу можна знайти понад 240 тис. постів. Іншим прикладом цифрової кампанії є Swiss Touch, очолювана представництвами Швейцарії США та об'єднала експертів та лідерів громадської думки США та Швейцарії для підтримки діалогу та вироблення нових спільних ідей [4, с.160].

Четвертий підхід передбачає розвиток цифрової інфраструктури країни. Так, Південна Корея стала однією з найбільш телефонізованих і

комп'ютеризованих країн світу, перетворившись на лідера світової «інтернетизації». А переваги Сінгапура – цифрова інфраструктура та ефективні урядові онлайн-сервіси.

США отримує готовий доступ до міжнародної аудиторії, тому що на їх території знаходяться штаб-квартири найбільших соціальних мереж та інших технологічних компаній або платформ, що є перевагою як для інформаційного забезпечення зовнішньої політики країни, так і для публічної дипломатії. У таких країнах як Японія, Південна Корея, США частково використовується новітня технологія – мобільний зв'язок 5G, що позитивно впливає на їхній імідж як технологічно розвинених країн.

1.3. Роль цифрової дипломатії у зовнішньополітичній діяльності держави

Дипломатія та зовнішня політика завжди існували, продовжують існувати і, ймовірно, залишаться найважливішими аспектами державного управління. Як зазначає Гарольд Нікольсон, «перша набуває різних форм, таких як двостороння, багатостороння та інституційна дипломатія, і це лише деякі з них» [5]. Традиційні вчення говорять нам, що суть дипломатії полягає у прямій, особистій взаємодії за участю представників, емісарів, посланців тощо. Основні обов'язки співробітників дипломатичних корпусів включають, серед іншого, представлення своїх держав, ведення переговорів, укладання торгових угод та посередництво у мирних договорах, з метою запобігання конфліктам або їх якнайшвидшого вирішення, щоб запобігти ефекту поширення в найгіршому випадку, до глобального зіткнення. Стрімкий розвиток технологій у поєднанні з глибоким впливом пандемії COVID-19 кардинально змінили взаємодію людей у цифровому просторі, що розширюється, що привело до значних змін і в практиці дипломатії, і методів проведення (і формулювання) зовнішньої політики.

Традиційна модель, у якій дипломатія була синонімом важких подорожей, які здійснюють дипломати в далекі країни, та тривалого очікування посланців,

що долають великі відстані, дійшла майже до точки неповернення. Як зазначає дослідник, «введення в епоху Середньовіччя послів-резидентів, які постійно перебувають при іноземних дворах, щоб безперервно обстоювати інтереси свого суверена, справді ознаменувало собою зрушення». Зрозуміло, що у рамках такої моделі підтримка зв'язку з рідною державою була складним завданням. Методи комунікації при ясності завдань посланців були за зрозумілих причин дещо обмеженими, часто залишаючи представника з повною автономією в плані прийняття рішень та відповідальності за розглянуті питання, керуючись тільки широким мандатом.

Можна стверджувати, що поява друкарського верстата викликало значну трансформацію, сприяючи широкому поширенню дипломатичних документів та договорів, тим самим покращуючи взаєморозуміння. Введення телеграфу у 19 столітті перенесло дипломатію та зовнішню політику у нову еру. Як зазначає дослідник, «телеграф уможливив практично миттєве спілкування на величезних відстанях: він значно скоротив час, необхідний для обміну дипломатичними повідомленнями». Цей прорив призвів до більш швидких, гнучкіших дипломатичних переговорів, що адаптуються до швидко мінливої динаміки міжнародних відносин. Епоха телеграфу відкрила епоху енергійного дипломатичного діалогу, що різко контрастує з попередньою.

Телефон XX століття приніс миттєвість до дипломатичної комунікації. Він забезпечив більш пряму взаємодію між лідерами та дипломатами, прискорив прийняття рішень, стрімко сприяючи переговорам у режимі реального часу у години криз. А наступний вплив радіо і телебачення запровадило суспільний вимір, безпосередньо залучаючи громадськість до цих процесів. Більше того, ці технології не тільки зробили революцію у структурі дипломатії, але й послужили дипломатичним інструментом, як показано у статті «Техно-дипломатія холодної війни: продаж французького кольорового телебачення Східному блоку. Ця стаття ілюструє, як Франція стратегічно використала технології, зокрема, телебачення, у своїй дипломатії холодної війни. Вона показує інтеграцію

Францією технологій у її дипломатичні маневри, злиття технічного досвіду, економічної стратегії та політичної тактики».

Аналогічним чином, поява широко сьогодні поширених та доступних авіаперельотів ознаменувало початок нової ери в дипломатичних відносинах, що характеризується підвищеною мобільністю та оперативністю.

Інтернет зробив революцію в доступності інформації, відкривши двері не лише державним суб'єктам, а й широкому колу недержавних суб'єктів, включаючи НУО, транснаціональним корпораціям та навіть окремим особам, щоб взяти участь на міжнародному рівні у дипломатичній сфері.

Як зазначає Б. Андерсон, «платформи соціальних ЗМІ виникли як потужні інструменти публічної дипломатії, що дозволяють урядам безпосередньо взаємодіяти та впливати на аудиторію у всьому світі, а також поширювати повідомлення та формувати громадську думку». Цифрові комунікаційні інструменти трансформувалися у стандартну практику реального часу глобальної взаємодії, вбудовуючи рівень залежності від цієї технології, який часто залишається непоміченим, у тому числі у дипломатичній практиці. Ці інструменти дають можливість (і часто вимагають) швидкої динамічної реакції на міжнародні події. Звичайно, нова ера, що настала, приносить набір проблем. Тоді як «традиційна» дипломатія була зосереджена на безпеці посланців і, зокрема, послів, сьогоднішні страхи пов'язані з кіберзагрозами/атаками, поширенням дезінформації та реаліями всюдисущого цифрового спостереження.

Ситуація, в якій опинилася дипломатія, складніша, ніж будь-коли. Цифровий ландшафт знаходиться у стані постійної зміни. Вплив виникаючих технологій виходить за межі передбачуваних результатів, знаменуючи собою найважливішу революцію в історії технологічного розвитку. Глибокий вплив цієї революції відбувається не просто з її новизни, а й з її ролі, як нової згуртованої сили. Вона плавно розмиває відмінності між розрізненими технологіями, переплітаючи те, що колись сприймалося як абсолютно не пов'язане. Таке зближення породжує надлишок інноваційних технологій, які перевершують

традиційні класифікації, вводячи небачені перспективи. Це створює абсолютно нову парадигму для розуміння взаємодії між людьми та технологіями.

У нинішній реальності традиційні дипломатичні конференції вже дали можливість твітам, які є більш ефективними, зручними та негайними. Інтернет є динамічною ареною інформації та впливу, де «посольства більше не обмежуються плащем і кинджалом» [8]. Натомість вони активно публікуються та взаємодіють з мільйонами людей в Інтернет. Для них стало необхідно підтримувати свою присутність: бути видимими, захоплюючими, привабливими та доречними онлайн.

У книзі «Інтернет-дипломатія: Формування Глобальної Політики з Кіберпростору», відредагованою Мерієм Марзукі та Андреа Кальдераро, можна знайти «глибоке дослідження ролі Інтернету у глобальній політиці, і концепція «Інтернет-дипломатії». Ця книга представляє інтернет-дипломатію як нову, всеосяжну структуру для різних глобальних цифрових практик і прагне «поглибити наше розуміння впливу Інтернету на традиційну дипломатію та світове управління» [9].

На цьому фоні зовнішня політика – традиційно «мистецтво та наука управління відносинами між націями» – розширилася, щоб включити «виникаючі технологічні галузі, такі як штучний інтелект (ШІ), кібербезпека та метавсесвіт». Це не просто модні слова; вони стали «невід’ємними компонентами сучасного стратегічного мислення у міжнародних відносинах». Ця еволюція означає перехід від «звичайної дипломатичної стратегії до більш складної парадигми, де технологія відіграє центральну роль у формуванні міжнародної політики та взаємодії» [10].

ШІ дипломатичний суперрадіник, здатний пропонувати кілька варіантів прийняття рішень. І якщо йому запропонувати алгоритми, які зможуть виявити величезні глобальні дані, йому під силу передбачити політичний переворот, передбачити економічний спад у ключовій країні-союзнику або суттєву зміну поглядів населення на якусь гарячу тему. Такі підказки – золото для дипломатів

та політиків, які дають можливість запобіжних дій та політики коригування. Тим не менш, можливості штучного інтелекту не обмежуються пророкуваннями.

Він «руйнує Вавилонську вежу у міжнародній дипломатії». Уявіть собі саміт ООН з високими ставками, де дипломати спілкуються плавно, їхні слова негайно і точно перекладені ШІ. Ця технологія «перевершує лінгвістичні бар'єри, забезпечуючи, те що кожен нюансована фраза в дипломатичному діалозі зрозуміла. Більш того, ШІ схожий на «власника шахової гри в області дипломатичної стратегії». Він може аналізувати багатогранні сценарії, враховуючи численні змінні, які «людський розум може не брати до уваги». Уявіть собі, як штучний інтелект моделює сценарій мирних переговорів, надаючи дипломатам та особам, які ухвалюють рішення, цінну інформацію про «імовірні результати з інших переговорних стратегій». Таке прогностичне моделювання може виявитися «безцінним під час делікатних переговорів, забезпечуючи ясність щодо червоних ліній, потенціалу реакції та позиції протилежної сторони».

По суті, ШІ перетворюється на «незамінний інструмент дипломатії, що охоплює прогноз, переклад, та стратегічне планування». Поза цих можливостей він «перетворюючою і багатогранною силою в ширшій сфері зовнішньої політики, відіграючи ключову роль у політичному аналізі та моніторингу міжнародних зобов'язань».

Існування кількох виразних концепцій, таких як «цифрова дипломатія», «електронна дипломатія» та «Інтернетдипломатія», «відбиває різні способи, якими технологія перетинається з міжнародними відносинами та державним управлінням».

Поки деякі з них укоренилися у використанні технологій, вони різняться за фокусом, масштабом та іноді застосуванням. Для досягнення концептуальної ясності необхідно згадати, що «дипломатія» розуміється як «інструмент зовнішньої політики, усталений метод, за допомогою якого держави артикулюють свої зовнішньополітичні цілі та координують свої зусилля щодо

впливу на рішення та поведінку іноземних урядів і народів за допомогою діалогу, переговорів та інших таких заходів, на відміну від війни і насильства».

Найчастіше цифрова дипломатія визначається як «стратегічне використання цифрових інструментів та платформ соціальних мереж дипломатичними суб'єктами (наприклад, урядами, дипломатами та міжнародними організаціями) для проведення широкого спектру дипломатичних заходів». Ця форма дипломатії включає використання платформ, таких як Твіттер, Фейсбук та Інстаграм, для спілкування з політиками, залучення іноземної громадськості та управління іміджем та впливом країн по всьому світу. Її початковий фокус лежить на комунікації та громадській взаємодії, використанні цих цифрових платформ для впливу на громадську думку, участі у публічній дипломатії та сприяння інтерактивній комунікації між державами та аудиторіями по всьому світі.

Область застосування цифрової дипломатії є великою, охоплюючи різні аспекти дипломатії, включаючи публічну дипломатію, культурну дипломатію та кризову комунікацію, тим самим використовуючи цифрові платформи для різноманітного спектру дипломатичних цілей.

Книга «Цифрова дипломатія: теорія та практика» під редакцією Корнеліу Бьоли та Маркуса Холмса є однією з перших, де докладно досліджується перетин дипломатії та цифрових технологій. У ній розглядається, як «цифрові платформи трансформують дипломатичну практику, впливаючи на публічну дипломатію, міжнародні переговори та управління кризами». Цифрова дипломатія у сенсі визначається в ній як «використання соціальних мереж у дипломатичних цілях», охоплюючи зміни в управлінні інформацією, публічною дипломатією, стратегічному плануванні та міжнародних переговорах. У тексті обговорюється, як цифрові технології впливають на дипломатичну практику та трансформують її, виділяючи як позитивні, і негативні аспекти [63].

У роботі наголошується на важливості розуміння впливу цифрових технологій на сучасну дипломатію, включаючи роль соціальних мереж у зміні

основних дипломатичних функцій представництва, комунікації та управління відносинами.

Манор наголошує, що «цифрова дипломатія діє на двох різних рівнях: на рівні міністерства закордонних справ та у мережі посольств у всьому світі». Це подвійна дія на різних рівнях дозволяє країнам адаптувати свої зовнішньополітичні послання та зусилля з національного брендингу для задоволення унікальних характеристик місцевої аудиторії, включаючи історичні, культурні, ціннісні та традиційні аспекти. Такий підхід сприяє прийняттю зовнішньої політики держави та іміджу, що вона прагне просувати.

У «Цифровій дипломатії та міжнародних організаціях: автономія, легітимність та оскарження», за редакцією Корнеліу Бьоли та Рубена Заїотті в 2021 році, вивчається адаптація міжнародних організацій до цифрової доби з особливим акцентом на соціальні мережі. Ця робота поглиблюється у цифрові виміри цих організацій, досліджуючи як їх автономні операції, так і їх легітимність на сучасній дипломатичній арені. Вона проливає світло на значний вплив соціальних мереж на автономію цих організацій. Вона також досліджує їх вплив на їхню легітимність, або зміцнюючи її, або заперечуючи [62].

Ще один автор, який досліджував цю тему, – Ніколас Весткотт. У роботі «Цифрова дипломатія: вплив Інтернету на міжнародні відносини» він досліджує, як «Інтернет змінив міжнародні відносини». Робота наголошує вплив цифрової дипломатії на формулювання зовнішньої політики, наголошуючи на стратегічному використанні Інтернету та цифрових технологій для конкретних цілей зовнішньої політики. У ній підкреслюється, що «еволюція дипломатії в цифрову епоху вимагає адаптації традиційних дипломатичних методів до можливостей та викликів цифрового ландшафту».

Трансформація дипломатії в цифрову означає, що відбувається перехід у трьох основних областях:

1. Дипломатичне взаємодія. Ця трансформація змінює тло дипломатичної взаємодії з цифровими технологіями, схильними до перерозподілу влади у

світових справах, запровадження нових типів конфліктів та впливу на концепції взаємозалежності та суверенітету.

2. Питання дипломатії, які тепер включають розширений набір тем, що включають більше 50 цифрових управлінських проблем, таких як кібербезпека, конфіденційність та штучний інтелект.

3. Дипломатична практика, що включає цифрові інструменти, такі як соціальні медіа, віртуальні зустрічі та аналітичні інструменти на основі великих даних і штучного інтелекту.

Використання та застосування таких звичних технологій, як електронна пошта, соціальні мережі та відеоконференції, для дипломатичної комунікації знаменує помітну зміну в дипломатії. Як зазначає дослідник Б. Фарелл, «ці інструменти стають стандартними і перестають сприйматися як новаторські або перетворюючі, але їх застосування в дипломатії призвело до більш прямого, публічного та доступного підходу до міжнародного взаємодії» [65]. Це зрушення також ввело свіжі проблеми, особливо в умовах безпеки, конфіденційності та тонкощів, властивих дипломатичному спілкуванню. Дипломатичні архіви та великі колекції книг заповнені офіційними листами, офіційним листуванням та численними вербальними примітками, відправленими та отриманими традиційними методами. Весь процес переговорів, представництва та інших щоденних дипломатичних дій тепер значною мірою здійснюється за допомогою електронних засобів. Хоча це зрушення приносить численні переваги, такі як швидкі відповіді, реальні зв'язки та можливість передавати тонкі повідомлення, він також полегшує кілька ключових розробок дипломатів.

По-перше, це робить легким зв'язок із їхнім рідним урядом, тим самим просуваючи спільні інтереси та вирішуючи питання близького порядку денного.

По-друге, це сприяє цифровізації бюрократії, раціоналізації процесів та комунікації. Але такий цифровий зсув відкриває нові вразливості, такі як ризики злому та витоку інформації. Незважаючи на те, що дипломатичне листування захищене міжнародним правом, кібер-область часто залишається беззаконним

простором, що представляє унікальні проблеми для дипломатичних операцій [66].

На додаток до кіберзагроз і атак, залежність від технологій у дипломатичних комунікаціях є рядом інших серйозних проблем. Необхідність у надійній та безпечній інформаційно-технологічній інфраструктурі є ключовою. Це включає не тільки програмне та апаратне забезпечення, але також надійні кабелі та безпечні мережеві з'єднання. Роль IT-фахівців стає дедалі більше критичною; вони відповідають за підтримку цих систем та забезпечення їх безпеки. Впровадження розширених методів аутентифікації, систем шифрування, VPN та інших безпечних комунікаційних методів стає потребою.

Ці елементи колективно утворюють становий хребет безпечної цифрового дипломатичного середовища, захищаючи чутливу інформацію від потенційних порушень. Інтеграція цих технологічних заходів безпеки відображає характер дипломатичної безпеки, що розвивається, в цифрову епоху, де фізичний та кіберзахист повинні бути в рівній мірі пріоритетними. Чутливість дипломатичних комунікацій, як описано в Віденській конвенції, ставить унікальні завдання, особливо в епоху, коли цифрові та традиційні методи співіснують. Крім проблем кіберзагроз, технологічна інфраструктура та системи безпечної комунікації стикаються з рядом інших питань, які не часто розглядаються в дипломатичних повідомленнях.

Однією з важливих проблем є навчання та розвиток навичок. Дипломати тепер потребують стандартного набору навичок, який обов'язково включає цифрову грамотність, поінформованість у питаннях кібербезпеки та вміння користуватися системами зв'язку. Ці навички є суттєвими та повинні постійно розвиватися та вдосконалюватися.

Цифрова трансформація у дипломатичних комунікаціях призвела до очікування постійної доступності, що суттєво впливає на баланс роботи та особистого життя дипломатів. Це очікування виникає з природи комунікаційних платформ, де доступність є миттєвою і безперервною. Наприклад, тиск бути завжди доступним і чуйним може призвести до хронічного стресу та вигорання.

Дипломати можуть відчувати необхідність постійно перевіряти та відповідати на електронні листи, повідомлення та дзвінки, розмиваючи межі між роботою та особистим життям. Цей постійний стан пильності може негативно позначитися на психічному здоров'ї та загальному благополуччі.

Понад те, постійне залучення може негативно позначитися на якості прийняття рішень. Без достатнього часу для відпочинку може виникнути розумова втома, що потенційно вплине на критичне мислення та судження, які мають вирішальне значення у дипломатичних справах.

Соціальні медіа є ще одним напрямом у галузі дипломатії, змінюючи парадигму від переважно закулісних зусиль до найбільш громадських і доступним взаємодіям. До появи таких платформ, як Twitter та Facebook, дипломатична діяльність була значною мірою віддалена від публічного ока, з обмеженим доступом та участю. Широка громадськість зазвичай отримувала інформацію про ці зусилля через прес-конференції, якщо такі мали місце. Соціальні медіа відкрили нові канали для публічної дипломатії. Ці платформи дозволяють міністерствам, посольствам та дипломатам взаємодіяти безпосередньо з громадськістю, пропонуючи рівень прозорості та взаємодії, який раніше був важко досягнуто. Соціальні медіа зруйнували старе табу на секретність дипломатичних відносин.

Цей новий рівень відкритості демістифікує дипломатичний процес, запрошуючи громадськість до перевірки та участі в тому, що було раніше немислимо. Тим самим це скорочує розрив між дипломатичними установами та громадянами, яких вони представляють. Крім того, взаємодії серед дипломатів тепер залучають широку аудиторію. Великі міжнародні події транслюються у прямому ефірі та знаходяться під впливом висвітлення в соціальних мережах та динаміки інтернет-керованого товариства.

Основна частина спеціалізованої літератури фокусується «або на двосторонній динаміці спілкування щодо більшої агентності для окремих осіб у міжнародних справах, або на впливі соціальних медіа на процеси публічної дипломатії, де політики прагнуть впливати на іноземну громадськість. З одного

боку, цей підхід підкреслює розширення прав та можливостей окремих осіб, які через такі платформи, як Twitter, Facebook та Instagram, можуть брати участь у глобальних розмовах, заперечувати державні наративи та мобілізуватися навколо транснаціональних проблем, від зміни клімату до прав людини. Як зазначає експерт у галузі міжнародних відносин, демократизація міжнародних відносин означає, що окремі голоси можуть бути такими ж впливовими, як традиційні дипломатичні канали у формуванні державної політики та сприйняття іноземної публіки та урядів.

З іншого боку, роль соціальних мереж у громадській дипломатії є стратегічним інструментом для політиків. За допомогою цих платформ уряд може обійти традиційні ЗМІ, безпосередньо взаємодіяти з іноземним населенням та намагатися впливати на їх сприйняття та ставлення до цілей іноземної політики. Ця пряма взаємодія дозволяє використовувати більш тонкий та цілеспрямований підхід до дипломатії, де обмін повідомленнями може бути адаптований до специфічної аудиторії для досягнення дипломатичних цілей».

Хоча соціальні мережі сприяють активнішій участі громадськості, користуватися цим інструментом слід обережно, оскільки він може як посилити, так і завдати шкоди репутації посольства чи міністра. На цих платформах імідж посольства або дипломата стає потужним інструментом представлення.

Алгоритми штучного інтелекту (ШІ) можуть обробляти та аналізувати великі набори даних набагато швидше та точніше, ніж люди. Ця здатність є безцінною у дипломатичному контексті, де своєчасна та точна інформація має ключове значення. ШІ може допомагати у моніторингу глобальних новин, соціальних тенденцій у ЗМІ та політичних подій, надаючи дипломатам інформацію у режимі реального часу. Це, безперечно, корисно для повсякденної роботи посольств.

Однак використання великих даних та генеративного ШІ викликає побоювання щодо конфіденційності, секретності та етичних дилем. Як зазначає фахівець з етики технологій, ефективність систем ШІ залежить від якості даних, де вони навчаються. Упереджені або неповні набори даних можуть призвести до

помилкових аналізів, створюючи значні ризики у дипломатичних сценаріях. Більше того, ті, хто відповідає за розвиток цифрових інструментів на основі ІІІ, контролюють своє навчання та дані, які їм надаються. Це підкреслює необхідність розміщення пріоритетів у захисті чутливої дипломатичної інформації від загроз чи неправомірного використання.

ІІІ виділяється як найбільш обговорювана технологія, яка вплине на дипломатичну практику. Він може використовуватися для аналізу даних, прогнозування геополітичних змін та управління кризами, пропонуючи дипломатам та політикам необхідні інструменти для ухвалення більш поінформованих рішень. Консульські послуги стали першими у лінії інтеграції ІІІ, оскільки вони функціонують відповідно до чітко визначених та послідовних протоколів, які спрощують процес прийняття рішень за межами надзвичайних ситуацій. Використання віртуальних помічників стало стандартною практикою в оформленні віз, постановці на консульський облік та наданні юридичної допомоги біженцям.

Підтримані ІІІ віртуальні консульства є рішенням, призначеним для надання доступних, ефективних та безпечних засобів для консульських послуг – всього в одному кроці. Консульства можуть обробляти запити швидше завдяки автоматизованим системам обробки запитів та додатків .

Розробка керованого ІІІ для симуляцій покращує сценарне планування, надаючи дипломатам можливість передбачати та підготуватися до потенційних міжнародних конфліктів та можливостям співробітництва (наприклад, з метою навчання). Однак, згідно дослідженню «Роздуми про практичну допомогу дипломатичним переговорам», ІІІ може також посилювати дипломатичні переговори. Це ілюструється прикладами, такими як німецько-австрійський митний союз та переговори ООН щодо кіберзлочинності. Автор підкреслює, що ІІІ демонструє свою цінність у аналізі даних, розробці сценаріїв та передбаченні поведінки сторін, особливо в контексті Генеральної Асамблеї ООН. Застосування ІІІ охоплює широкий спектр завдань – від аналізу динаміки переговорів до автоматизованого моніторингу ЗМІ, пов'язаного із

дипломатичними дискусіями. Основний висновок полягає у тому, що ШІ суттєво допомагає у дипломатичній діяльності, але він має служити підтримкою, а не заміною критичної ролі людського судження у дипломатії.

Метавсесвіт – це колективний віртуальний простір, створений у результаті конвергенції віртуальної та доповненої реальності та Інтернету – може мати значний вплив на область та практику дипломатії. Світ, що існує у метавсесвіті, пропонує можливості для різних видів діяльності, включаючи дипломатичні зустрічі, переговори, культурні обміни та глобальні форуми, що проводяться повністю у віртуальному середовищі.

Метавсесвіт є ідеальним місцем для проведення міжнародних конференцій та самітів, дозволяючи учасникам брати участь в обговореннях, переговорах та нетворкінгу без необхідності фізично подорожувати. Наприклад, Організація Об'єднаних Націй досліджувала використання віртуальної реальності та інших цифрових платформ для різних ініціатив, включаючи віртуальні конференції зі зміни клімату та стійкості. Ці віртуальні ініціативи можуть сприяти інклюзивній участі, зниженню вуглецевого сліду, пов'язаного з подорожами, та використання інтерактивних інструментів для підвищення розуміння та співпраці.

Ця програма є особливо цікавою в галузі дипломатії, де метавсесвіт має потенціал революціонізувати підхід до дипломатичних взаємодій. Традиційна дипломатія включає особисті зустрічі, міжнародні поїздки та фізичну присутність на самітах та конференціях. Хоча ці норми та практики ефективні для побудови відносин та сприяння переговорам, вони пов'язані із значними логістичними проблемами та екологічними наслідками, пов'язаними з подорожами. Метавсесвіт, навпаки, пропонує стійку та доступну альтернативу, яка може трансформувати дипломатичні взаємодії, наприклад, через гібридні конференції та саміти.

Розширюючи цю паралель, метавсесвіт міг би дозволити дипломатам брати участь у реальному часі в обговореннях, переговорах та двосторонніх або багатосторонніх зустрічах у віртуальному просторі, що відображає динаміку фізичних взаємодій. Цей перехід до віртуальної реальності може

демократизувати дипломатичний процес, роблячи його більш доступним для менших країн або недержавних акторів, у яких недостатньо ресурсів для великих міжнародних подорожей. Це також може підвищити інклюзивність, забезпечивши більш широку участь різних зацікавлених сторін, що може сприяти більш глибоким обговоренням. Більше того, віртуальні симуляції можуть бути використані для вправ з вирішення конфліктів, культурного обміну або для створення захоплюючих вражень, які допоможуть дипломатам зрозуміти складні проблеми з різних точок зору.

Однак для переходу до «метасвіту на основі дипломатії» є ряд викликів, включаючи забезпечення кібербезпеки, управління цифровим поділом та підтримка нюансованої людської взаємодії, яка є ключовою у будь-яких дипломатичних відносинах.

Вище було проведено дослідження, присвячене аналізу впливу цифрової дипломатії на традиційну іноземну політику та міжнародні відносини. З урахуванням його стратегічного значення, зазначається, що цифрові інструменти, такі як соціальні мережі та штучний інтелект, дозволяють державам впливати на міжнародні справи більш прямим та динамічним чином.

Інтеграція цифрових технологій у дипломатію представляє як проблеми, так і можливості. Серед проблем виділяються загрози кібербезпеки, дезінформація та втрата нюансів у міжособистісній взаємодії. Можливості включають покращення досягнення різноманітних аудиторій та безпосередню взаємодію. Ефективне використання цифрових інструментів вимагає навчання дипломатів цифрової грамотності, розробки надійних заходів щодо кібербезпеки та формування відповідних комунікаційних стратегій для цифрової доби.

Цифрові платформи та елементи стали невід'ємною частиною міжнародних відносин та дипломатії, надаючи широкий спектр можливостей та викликаючи ряд етичних проблем, які необхідно вирішувати для підтримки довіри, поваги та цілісності у світових справах. Соціальні мережі та інші цифрові платформи дозволяють урядам взаємодіяти із зарубіжною громадськістю, формувати міжнародне сприйняття та зміцнювати м'яку силу.

Висновки до розділу 1

Таким чином, розгляд різних концепцій та підходів у політиці показав, що комп'ютерні та інформаційно-комунікаційні технології поступово проникли в суспільні сфери, що стимулювало розвиток наукових досліджень, футурологічних та публіцистичних робіт. Більшість авторів зійшлися на думці, що наріжним каменем нового суспільства стане симбіоз інформації та знань. Прихильники технологічного детермінізму висловили надію на формування більш справедливого глобального суспільного устрою, заснованого на реальній культурі віртуальності. Надалі деякі з них переглядали свої погляди, оскільки сучасне глобальне інформаційне поле не стало безпечним та інклюзивним місцем. Тим не менш, з 1990-х р. дискусія про нове суспільство перестала бути чисто науковою - її понятійний апарат став використовуватися на державному та міжнародному рівнях. Концепція інформаційного суспільства почала застосовуватись у соціальній практиці та обговорюватися на міжнародному рівні.

У ході аналізу наукового та політичного дискурсу про цифровізацію в міжнародних відносинах були дані визначення ключових понять, пов'язаних з цифровізацією, а також описано формування цифрової політики на національному, регіональному та глобальному рівнях. Вивчення політичних та наукових засад впливу цифровізації на міжнародні відносини дозволив також виявити особливості формування та розвитку цифрового дискурсу в операційному, нормативному та концептуальному вимірах.

З точки зору операційних змін (тобто зміна робочих процесів та структур) результатом появи та розвитку Інтернету, сайтів, електронної пошти, соціальних мереж, спеціальних електронних майданчиків та додатків стало вибудовування особливої цифрової системи, серед якої виділяють цифрову демократію (з'явилася внаслідок цифровізації публічної політики), цифрову бюрократію (розвиток «електронного уряду») та цифрову дипломатію (як результат цифровізації зовнішньої політики).

Нормативний вимір укладено у нових цінностях та законах «цифрового суспільства», до яких належить відкритість, анігіляція часу та простору та відмова від контролю за комунікаційним простором. Аналіз концептуального осмислення цифровізації вказав на “глибину” і неоднозначність впливу технологій на суспільний устрій, а також виявив різні наукові ракурси щодо проблеми технологічного впливу. Була описана еволюція понятійно-концептуального апарату впливу технологій на суспільство від "інформаційного суспільства" до "цифрового суспільства" та "платформного суспільства".

Очевидно, що з прискоренням процесів цифровізації первинний неоліберальний технотронний дискурс був розведений дедалі більшою реалістичною стурбованістю вчених, які останнім часом вказують на нову суспільну роль алгоритмів. Таким чином, вивчення сутності цифровізації дозволило виявити глибокі філософські коріння, а головне показало неоднозначність та дискусійність технологічного впливу на суспільні процеси, від яких залежать і політичні зрушення на різних рівнях.

Виявлення особливих підходів до вивчення цифровізації в міжнародних теоріях відносин вказало на можливі рівні аналізу цифровізації та особливості сприйняття цифровізації в різних парадигмах міжнародних відносин. Було зроблено висновок, що рівень "світового суспільства" є найбільш підходящим для аналізу впливу цифровізації на сучасному етапі, а відповідний теоретично-методологічний апарат мають конструктивісти, що пов'язано з особливістю технологій, створеними людьми.

Нарешті, розгляд процесу цифровізації у міжнародних відносинах на прикладі концепції сили вказав на те, що традиційне геополітичне розуміння сили втрачає свою актуальність. Сила все більше концентрується в цифровій комунікації та в умінні передбачити та використовувати сучасні тренди в області цифрових технологій, такі як великі дані та штучний інтелект, у свою користь.

З аналізу випливає, що на трансформацію міжнародних відносин надають сильний вплив становлення та розвиток концепцій цифрової дипломатії, цифрової сили та феномена датафікації (тобто зростання значення цифрових

даних). Якщо цифрова сила це своєрідний цифровий суверенітет, тобто. пов'язана як із внутрішньою, так і із зовнішньою політикою, то цифрова дипломатія - це реальний механізм для здійснення цілей зовнішньої політики України. Проте в основі обох цих концепцій лежить розуміння особливостей сучасних трендів у галузі датафікації.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ В УКРАЇНІ

2.1. Цифрова дипломатія в контексті зовнішньополітичної діяльності України.

Значення цифровізації для сфери міжнародних відносин можна розглянуто за допомогою звернення до трьох феноменів. По-перше, цифрові технології дозволяють більшій кількості різних акторів брати участь у політичному та дипломатичному процесі. Вони демократизують дипломатію таким чином, що спостерігається множення та диверсифікація акторів та одночасне зростання співпраці та поляризації між ними. Важливо, що цифрові технології не здійснили ці зміни власними силами, а швидше зміцнили здатність недержавних акторів брати участь у дебатах і результатах. Співпраця між цими новими учасниками світової політики створює нову динаміку. По-друге, цифрові технології прискорюють поширення інформації. Це експонентно збільшило кількість загальнодоступної інформації. Але питання, чи є вона керованою, яка заслуговує на довіру або безпечною, перебувають на порядку денному в галузі міжнародних відносин. І, по-третє, цифровізація — це довгостроковий процес, а не двійковий стан, тому трактуючи цей термін слід орієнтуватися на нормативний та часовий вплив цифрових технологій [5].

Цифровізація світової політики, дипломатії, публічної дипломатії – є ні що інше як процес дедалі ширшого використання цифрових технологій у світовій політиці, дипломатії та публічній дипломатії, і подальшої адаптації інститутів держав та міжнародного співтовариства до нових викликів та завдань.

Дослідники наводять результати тематичних досліджень, які підтверджують останню тезу. МЗСи не існують у двійковому стані: цифровому чи не цифровому. Швидше, вони перебувають у процесі фундаментальних змін, які кидають виклик існуючим робочим процедурам, нормам і давнім переконанням. Кожен акт цифрової взаємодії між дипломатами та громадськістю впливає на хід процесу цифровізації.

Цифровізація уможливила «віддалену» світову політику («at-a-distance»). Цифрові технології стали інструментом частого дистанційного обговорення проблем за допомогою віртуальної комунікації та надали «ретериторіалізуючий» вплив на національні держави. Наприклад, зростання доступності та якості комунікації призвело до поширення «дипломатії діаспор».

Дослідники відзначають політизацію цифрового простору і протікаючої там « нової модальності міжнародної взаємодії », яка здатна набувати різних форм – від публічної дипломатії до інформаційної війни. Специфіка цього процесу полягає у « значному масштабуванні суб'єкт-об'єктних зв'язків та взаємному накладенні політичних дискурсів ».

Разом з розвитком практик цифрової дипломатії розвиваються різні методологічні підходи до аналізу даного феномена. Можна виділити два підходи до аналізу цифрової дипломатії, які відповідають рівням впливу на закордонну аудиторію. На першому рівні, цифрову дипломатію вивчають як інструмент цифровізації дипломатичної діяльності, міжнародних відносин, міжнародної політики, спрямований на вплив на офіційні структури (дипломатів та політиків). З іншого боку, її розглядають як складову чи інструмент громадської дипломатії у цифровому просторі, тобто як кібер - публічну дипломатію, зосереджену на громадських організаціях, бізнесі та населенні країн. Проте межа між цими рівнями розмивається. Наприклад, публікуючи інформацію в соціальній мережі, перші особи країн неминуче доносять її до обох рівнів: офіційних структур та суспільства.

Методи вивчення цифрової дипломатії перебуває у постійному розвитку, тому дослідники приділяють велику увагу аналізу пов'язаних із нею тенденцій.

Найважливішим трендом є розвиток нової моделі впливу, що потребує розвитку нових методів аналітики. Новизна полягає у змінах способів споживання інформації: якщо раніше в інформаційному полі домінували «елітні» засоби масової інформації та відомі журналісти, то сьогодні їхні позиції значно підірвані «новими медіа». Нову трибуну отримали політики та офіційні відомства – їм не потрібно більше вдаватися до допомоги засобів масової

інформації для виходу на широку аудиторію, ця аудиторія сама може стежити за інформацією від лідерів, підписуючись на їхні сторінки у соціальних мережах.

Для дослідження ефективності підходів держав до цифрової дипломатії з'являється все більше міжнародних рейтингів та досліджень.

Одним із нових індексів є індекс цифрової дипломатії (The Digital Diplomacy Index), розроблений французькою компанією, що спеціалізується на стратегічних комунікаціях – Reputation Squad. Компанія розуміє під цифровою дипломатією зусилля, докладені країнами та їхніми представниками, щоб скористатися новими можливостями, пропонованими інструментами онлайн-комунікації, для просування своїх стратегічних цілей та зміцнення своєї репутації у зарубіжних країнах. Розробники позиціонують індекс як спосіб для отримання чіткої і послідовної картини світу цифрової дипломатії за допомогою вимірних даних про онлайн-дискусії. Основна мета індексу - надати засоби для точного і об'єктивного виміру діяльності світових держав на «стадії міжнародних відносин, що зароджується в мережі». Крім того, компанія заявляє, що індекс допомагає країнам і дипломатичним структурам краще зрозуміти нове онлайн-середовище, з яким вони стикаються, виявити проблеми, що стоять перед ними, порівняти свою ефективність з іншими учасниками і вловити тенденції, які формують онлайн-дипломатію в міру її розвитку [6, с.113].

Індекс цифрової дипломатії базується на даних із дипломатичних акаунтів у Twitter країн G20. Дані оновлюються кожні двадцять чотири години. Відстежується інформація з таких облікових записів: керівник країни за наявності облікового запису (20 облікових записів), Міністерство закордонних справ країни або аналогічне відомство (45 облікових записів), Міністр закордонних справ країни або рівнозначна йому посада (20 облікових записів), облікові записи посольств країни в інших країнах G20 на місцевій мові, якщо є кілька облікових записів, які використовують різні мови (206 облікових записів). Взяті разом для кожної країни, ці різні облікові записи утворюють так звану «дипломатичну мережу» вказаної країни у Twitter. Всі дані, представлені на сайті

індексу, засновані на Twitter-активності вибраних облікових записів за останні 30 днів.

Таким чином, індекс цифрової дипломатії призначений для вимірювання загального впливу та ефективності «дипломатичного голосу» країни в Інтернеті. Він розраховується на основі комбінації дев'яти таких показників: охоплення дипломатичної мережі; дипломатична вага; чутність; ефективність повідомлень; світова видимість держави; володіння форматом; імпульс; дипломатична центральність; мовне розмаїття.

Незважаючи на те, що цифрова дипломатія проводиться на кількох онлайн-платформах, включаючи Facebook, Instagram, YouTube або навіть TikTok, цей індекс цифрової дипломатії зосереджений на Twitter, а не на інших соціальних платформах. Reputation Squad пояснює це тим, що Twitter став привілейованим каналом онлайн-комунікації для країн та їхніх представників, чому сприяло кілька факторів. По-перше, Twitter більш тісно пов'язаний з традиційною медіа-системою, оскільки твіти, як правило, цитуються в традиційній пресі набагато частіше, ніж повідомлення з інших платформ. По-друге, обсяг дискусій і кількість підписників у Twitter, як правило, вища, ніж на інших платформах для дипломатичних акаунтів. По-третє, Twitter зазвичай привертає більше міжнародної уваги порівняно з такими платформами, як Facebook, останній частіше використовується офіційними особами для спілкування зі своїм населенням. По-четверте, країни часто мають більш розвинений набір дипломатичних акаунтів у Twitter, ніж на інших платформах.

З точки зору методології вимірювання цифрового аспекту «м'якої сили», цікавий щорічний рейтинг «М'яка сила. Глобальний рейтинг м'якої сили», представлений британською компанією Portland, Центром громадської дипломатії Університету Південної Каліфорнії та Facebook. Складений ними індекс «м'якої сили» складається з 6 субіндексів, одним із яких є цифровий субіндекс.

Цифровий субіндекс «м'якої сили» складений за допомогою оцінки комбінації показників, які фіксують рівень проникнення цифрових технологій у

країну, ефективність державних онлайн-сервісів та використання цифрової дипломатії в соціальних мережах. Цими показниками в індексі вибрано: кількість закордонних підписників на сторінках глав держав і міністерств закордонних справ у Facebook, а також рівень залучення зарубіжної аудиторії на сторінках глав держав і міністерств закордонних справ у Facebook. Однак як саме вимірюється рівень залученості не уточнюється. Крім того, показниками є ряд статистичних даних Світового банку; Міжнародної спілки електрозв'язку; опитування ООН про електронний уряд; веб-індекс. У звіті наголошується, що на додаток до об'єктивних метрик, які використовуються при оцінці ефективності цифрової дипломатії, планується розробка суб'єктивних метрик, що оцінюють відносини до країни та знаходять ключові асоціації, пов'язані з нею. Необхідність у нових підходах до вимірювання «м'якої сили» виникає через те, що глобальні публічні дебати дедалі частіше відбуваються у цифровому просторі.

Дослідники висунули чотири гіпотези для пояснення феномену використання цифрової дипломатії світовими лідерами. Перша була названа «Гіпотеза модернізації» і заснована на припущенні, що звернення світових лідерів до соціальних мереж залежить від соціально-демографічних характеристик країни. Таким чином, автори висунули гіпотезу про те, що світові лідери з більшою ймовірністю використовуватимуть соціальні мережі у більш багатих країнах, а також у країнах із вищим рівнем проникнення Інтернету. Друга гіпотеза називалася «гіпотеза політичного тиску» і означала, що лідери створюють облікові записи в соціальних мережах для того, щоб просувати свою політичну діяльність з метою збереження влади.

Третьою була «гітеза прозорості чи демократії», побудована навколо припущення про те, що демократичні лідери дотримуються вищих стандартів відповідальності перед громадськістю, ніж авторитарні лідери. Нарешті, четвертою була «гіпотеза поширеності», яка означала, що лідери з більшою ймовірністю звернуться до соціальних мереж, якщо це вже зробили інші лідери десь по сусідству.

Для перевірки гіпотез автори створили набір даних, у якому відстежувалося, у який час світові лідери країн-членів ООН стали активними в Twitter і Facebook. Потім дослідники зіставили ці дані з ключовими політичними, географічними та соціально-демографічними змінними. У результаті вони знайшли підтвердження двом гіпотезам: «гіпотези політичного тиску» та «гіпотези прозорості чи демократії». Згідно з висновками дослідження, по-перше, лідери, яким належить взяти участь у виборах у найближчі 12 місяців, з більшою ймовірністю звернуться до соціальних мереж, ніж ті, хто не має участі у виборах. По-друге, перспектива поразки на виборах, мабуть, стимулює лідерів до використання соціальних мереж: у країнах з несприятливими опитуваннями вони мають на 10-30 процентних пунктів більшу ймовірність стати активними користувачами Twitter або Facebook. Результати також показали, що демократичні лідери набагато частіше використовують Twitter порівняно з недемократичними. Таким чином, вчені продемонстрували, що посилення політичного тиску за допомогою, наприклад, соціальних хвилювань і більшого рівня демократизації пов'язані зі зверненням лідерів до платформ соціальних мереж [8].

Підсумовуючи, дослідники виявили важливі причинно-наслідкові зв'язки, які також допомагають зрозуміти світових лідерів з точки зору біхевіоризму як однієї з теорій міжнародних відносин.

Одним з найпоширеніших напрямків, що знаходяться на стику вивчення цифрової дипломатії та «великих даних», є оцінка ефективності цифрової дипломатії. Можна виділити чотири підходи до аналізу ефективності цифрової дипломатії. Перший підхід – щодо процесів цифрової дипломатії; другий – за принципами; третій – за комунікаційними стратегіями; та четвертий – за мережами.

Ефективність цифрової дипломатії у соціальних мережах у процесах розглядається на трьох різних рівнях: рівні інформації, що надається іноземній аудиторії; рівні впливу; та рівні взаємодії із зарубіжною аудиторією. Відповідно до цих рівнів досліджуються три процеси цифрової дипломатії: формування

порядку денного, розширення присутності та генерація розмов. Вимірювання формування порядку денного полягає у виявленні того, якою мірою соціальні мережі дозволяють дипломатам формувати порядок денний для обговорення зі своєю цільовою аудиторією. Таким чином, це здатність дипломатів впливати на салієнтність тем у громадському порядку денному. Вимірювання розширення присутності пов'язане не лише зі здатністю дипломатів гарантувати, що їхнє повідомлення почуте, але також і з тим, що воно не програє конкуруючим інформаційним кампаніям. Це означає, що дипломатія має бути «там, де потрібно» у відповідній публічній сфері і має бути перекладена місцевими мовами. І, нарешті, генерація розмов — це взаємодія з аудиторією, тобто діалог замість монологу.

Кожен вимір виявляє важливий аспект впливу. В рамках дослідження формування порядку денного аналізується зміст постів у соціальних мережах за вибраний період. Таким чином, вивчаються теми обговорень, частота постів, які мови використовувалися, кількісні показники та показники впливу.

В цілому, вивченню факторів, що впливають на формування порядку денного присвячені дослідження та теорії ЗМІ. На підставі даних офіційних облікових записів у соціальних мережах політиків, ЗМІ, міжнародних організацій, дослідники можуть відстежувати їх взаємний вплив. Прикладом такого дослідження є вивчення міжмедійного формування порядку денного (*intermedia agenda setting*), що означає взаємний вплив двох і більше ЗМІ один на одного. Ця теорія пояснюється, як відбувається передача контенту між засобами масової інформації. Іншими словами, вона описує, як організації новин впливають на програми один одного.

Однак недавня хвиля цифровізації поставила під сумнів деякі з основних припущень теорії формування порядку денного. Соціальні медіа в певному сенсі чинили тиск на традиційних медіа-гравців. В рамках вивчення розширення присутності вимірюється вплив дипломатичних постів або, іншими словами, їх інформаційне охоплення шляхом підрахунку репостів, коментарів та побудови кластерів маршруту репостів користувачів та їх рівнів. В рамках аналізу генерації

розмов визначається механізм взаємодії з аудиторією шляхом підрахунку репостів та відповідей, здійсненими командами цифрової дипломатії, іншими словами, вивчається спосіб взаємодії з аудиторією.

Переходячи до другого підходу до оцінки ефективності цифрової дипломатії - за принципами, слід звернутися до оксфордського вченого - Корнелі Бьола, який запропонував основу для розробки стратегій для максимізації впливу та ефективності цифрової дипломатії. Він визначив п'ять принципів: слухання, пріоритезація, гібридизація, залучення та адаптація. Поєднання цих принципів таким чином, щоб вони посилювали один одного, може покращити цифрову дію.

Слухання означає активний моніторинг в режимі онлайн з кількісними метриками для відстеження тенденцій, що з'являються, і резонансних тем для обговорення, а також якісних метрик для виявлення мереж впливу, що мають відношення до дипломатичних цілей. Пріоритезація означає, що дипломати при побудові своєї цифрової стратегії повинні чітко визначати короткострокові та довгострокові цілі.

Гібридизація означає, що цифрова дипломатія має істотно розходитися чи суперечити цілям традиційної дипломатії. Залучення - це можливість безпосереднього контакту з великою аудиторією в режимі реального часу.

Короткостроковий вплив цифрового залучення може бути оцінено з використанням кількісних метрик, тоді як якісні методи можуть виявити закономірності, що ведуть до розвитку довгострокових цифрових зв'язків, відносин і мереж. І, нарешті, адаптація означає, що кількісні та якісні методи вимірювання повинні постійно переглядатися, щоб дозволити їм фіксувати змінні моделі взаємодії з цільовою аудиторією і всередині неї [10].

Третій спосіб оцінки цифрової дипломатії лежить через вивчення комунікаційних стратегій. Дослідники ідентифікують шість ефективних комунікаційних стратегій для дипломатії у соціальних мережах: перша стратегія - це інтерактивне спілкування; друга - персоналізоване спілкування; третя - використання позитивного настрою; четверта - передача релевантної інформації; п'ята - прозорість; і шоста - спілкування з широкою мережею

користувачів. Прагнучи з'ясувати, якою мірою ці комунікаційні стратегії прийняті в Твіттері західними посольствами, що діють у країнах, що входять до Ради співробітництва країн Затоки, автори поєднали «ручний» контент-аналіз та автоматичний мережевий аналіз. Вони виявили, що посольства не використовують соціальні мережі повною мірою. Хоча посольства прозорі, використовують позитивні настрої у своєму онлайн-спілкуванні та публікують релевантну інформацію для зацікавлених сторін, вони навряд чи беруть участь у прямому інтерактивному та особистому спілкуванні [12, с.44].

Результати мережевого аналізу стейкхолдерів (тобто зацікавлених сторін) показали, що посольства звертаються лише до обмеженої групи зацікавлених сторін. Вони насамперед підтримують мережу з організаціями та громадянами, які є важливими для побудови міжнародних зв'язків. Тим не менш, посольства, схоже, також тісно пов'язані з іншими посольствами та послами, переважно з тієї ж країни.

Таким чином, дослідження показало, що Twitter це досить ексклюзивна мережа однодумців для західних посольств і послів у цих країнах. У зв'язку з цим автори дослідження рекомендували посольствам приділяти більше уваги двосторонньому інтерактивному спілкуванню з широким колом зацікавлених сторін.

Четвертий підхід до оцінки ефективності цифрової дипломатії — це оцінка сили мереж організацій публічної дипломатії на основі використання соціальних медіа, взаємодії з громадськістю, моделей взаємодії з громадськістю, а також суспільного сприйняття та ставлення до організацій. Три питання, на які відповідає даний підхід: Яка мережева динаміка організацій публічної дипломатії та моделі взаємодії з громадськістю? Хто є головними інфлюенсерами (наприклад, органи влади, хаби та брокери) у мережах публічної дипломатії, і якою мірою організації управляють відносинами з головними інфлюенсерами? І, нарешті, яким є суспільне сприйняття і ставлення до країни, виражене в коментарях?

Таким чином, цей підхід заснований на аналітиці даних для оцінки практики та ефективності цифрової дипломатії та використовує чотири типи аналізу «великих даних»: аналіз соціальних мереж, аналіз профілів користувачів, семантичний мережевий аналіз та тематичне моделювання. Аналіз соціальних мереж допомагає досліджувати структурні характеристики мереж коментарів та моделей взаємодії між організаціями та користувачами, а також між користувачами. Аналіз профілів користувачів необхідний для виявлення головних впливових осіб у мережі коментарів кожної організації, і навіть їх демографічних характеристик, як-от стать, тип (фізична чи юридична особа, або інше) та географічне розташування. Семантичний мережевий аналіз включає аналіз ключових слів і кластерний аналіз і використовується для вивчення уявлень і поглядів, виражених в коментарях [13].

Нарешті, тематичне моделювання досліджує суспільне сприйняття та ставлення, виражене у коментарях.

Підсумовуючи, було розглянуто чотири способи оцінки ефективності цифрової дипломатії: за процесами; за принципами; за комунікаційними стратегіями; та за мережами. Але існуючі методи не обмежуються цим. Методологія дослідників, і навіть послідовність застосування методів аналізу даних варіюється, відповідаючи різним цілям досліджень.

Цифрова дипломатія в контексті зовнішньополітичної діяльності України є ключовим інструментом, що дозволяє країні ефективно комунікувати на міжнародній арені, просувати національні інтереси, налагоджувати партнерства та протидіяти інформаційним атакам. Ця форма дипломатії передбачає використання цифрових технологій, зокрема соціальних мереж, для досягнення зовнішньополітичних цілей.

Основні напрями цифрової дипломатії України:

1. Комунікація з міжнародною спільнотою - через офіційні сторінки МЗС, посольств та дипломатичних представництв у соціальних мережах Україна оперативно інформує про важливі події, дипломатичні ініціативи, виклики та досягнення.

2. Протидія дезінформації та інформаційним атакам. В умовах гібридної війни, яка триває з початком російської агресії, боротьба з фейковими новинами та пропагандою є пріоритетним завданням.

3. Залучення міжнародної підтримки. Через активне використання Twitter, Facebook та інших платформ Україна змогла значно активізувати співпрацю з міжнародними організаціями та урядами інших країн, зокрема щодо підтримки у війні проти Росії, постачання зброї та економічної допомоги.

4. Публічна дипломатія. Українські посадовці, зокрема президент Володимир Зеленський, активно використовують цифрові канали для прямих звернень до міжнародних партнерів та громадян інших країн. Такі звернення мають значний вплив на громадську думку та допомагають залучати підтримку у критичні моменти.

5. Просування реформ та інновацій. Українська держава використовує цифрові технології для популяризації власних реформ, як, наприклад, цифровізація державних послуг через платформу "Дія". Це також допомагає у залученні інвесторів та партнерів у сфері інновацій та технологій.

6. Мобілізація міжнародної громадськості через соціальні медіа. Під час війни Росії проти України соціальні мережі стали важливим інструментом для закликів до дій, збору коштів та волонтерської підтримки [14].

Вітчизняні дипломати активно використовують платформи соціальних мереж для висвітлення позицій посадових осіб України, реагування на поточні факти й події, поширення інформаційноаналітичних матеріалів, офіційних заяв, коментарів щодо ситуацій у міжнародній системі. Через соціальні мережі відбувається офіційна комунікація між урядами держав, світовими лідерами та дипломатами, встановлюються контакти та спілкування з громадсько-політичними діячами країн, міжнародними організаціями та впливовими лідерами у глобальній політиці. Соціальні мережі стають важливим інструментом для протидії пропаганді та дезінформації в глобальному інформаційному просторі. Українська дипломатія зміцнює свої позиції у боротьбі в інформаційних та гібридних війнах. Через соціальні мережі

реалізуються формати культурної та громадської дипломатії, популяризується культурне багатство, українські традиції та духовні цінності. Соціальні мережі надають широкі можливості для підтримки комунікацій з українською діаспорою, координування спільних ініціатив та проєктів. Дипломатія соціальних мереж стає невід’ємною частиною зовнішньої політики України, дозволяючи країні ефективно взаємодіяти з міжнародними партнерами та громадськістю, захищати свої інтереси та представляти свої позиції на світовій арені. Використання соціальних платформ в онлайн просторі відкриває нові можливості для співпраці, діалогу та презентації України як сучасної та відкритої держави. Комунікація через соціальні мережі не лише забезпечує одностороннє інформування громадськості за допомогою інноваційних інформаційнокомунікативних технологій, але й надає широкі можливості обміну текстовими повідомленнями, поширення фото- та відео-контенту. Інноваційні технології, механізми та засоби цифрової дипломатії дають потенціал Україні в ефективному спілкуванні зі світовою громадськістю, у реалізації національних інтересів, реагуванні на геополітичні та безпекові виклики й загрози. Цифрові технології у дипломатичній практиці – важливий інструмент для зміцнення міжнародного статусу, позиції України та забезпечення її впливовості. Експансіонізм та агресія рф, тривала повномасштабна російськоукраїнська війна стали викликом для України та зумовили максимальне посилення та активізацію стратегічних військових комунікацій, використання усього спектру інноваційних технологій цифрової дипломатії для боротьби з агресором, протидії російській пропаганді, дезінформації та консолідації міжнародної спільноти для надання Україні підтримки у війні для досягненні перемоги над окупантом. Повномасштабна війна та загроза безпеці й державному суверенітету вимагають від України не лише відповідного військового реагування, але й здійснення ефективних військово-політичних стратегічних комунікацій та застосування інформаційно-комунікативних інструментів цифрової дипломатії для захисту національних інтересів, комунікації зі світом та міжнародними партнерами, посилення протистояння пропаганді та дезінформації в гібридній

війні. В умовах повномасштабної агресії, Міністерство закордонних справ України, у співпраці з урядовими структурами та органами влади, організовує різноманітні інформаційні кампанії, спрямовані на мобілізацію та інтеграцію міжнародної підтримки у протидії агресору, підвищення обізнаності світової спільноти щодо російсько-української війни, надання об'єктивної інформації, демонстрування сміливості, відваги, незламності і нескореності українського народу у протистоянні з агресором. Серед таких кампаній: #StandWithUkraine, #CrimeaIsUkraine, #StopRussianPropaganda, #Fight4Truth, #NeverAgain, #ExploreUkraineNOW, #ДипломатіяРівнихМожливостей, #Ізоляція: must speak, #ЗнайПравду тощо. У березні 2023 року світові тренди на Twitter очолив хештег #SlavaUkraini, який було поширено у соціальній мережі. Відео демонструє жорстокий розстріл українського військового після вигуків «Слава Україні!». Проект #StandWithUkraine («Підтримую Україну») мобілізував міжнародну спільноту для допомоги українській армії у боротьбі проти російської агресії. Інформаційна кампанія реалізується у соціальних мережах через пости з хештегом #StandWithUkraine. Цифрові технології дипломатії України в умовах російськоукраїнської війни та безпекових викликів зазнали трансформації та максимальної активізації. Цифрова дипломатія стала надзвичайно важливою та актуальною стратегією зовнішньої політики України, напрямом військових стратегічних комунікацій.

2.2. Стратегії та ініціативи українських державних органів у сфері цифрової дипломатії

На сьогоднішній день, це достатньо поширене поняття. Можна описати соціальні мережі як новинну стрічку з нескінченним текстовим потоком, відео та фото-інформації. В даний період часу, соціальні мережі є якоюсь опорою для реалізації "цифрової дипломатії". Багато держав успішно застосовують напрями цифрової дипломатії та використовують соціальні медіа для зміцнення іміджу своєї держави за межами її території.

Наріжним каменем цифрової дипломатії як такі стали соціальні мережі, які перебували на піку популярності практично у всіх державах світу. Соціальні мережі були необхідними та затребуваним інструментом, здатним швидко, та протягом реального часу транслювати інформацію у будь-яку точку світу. Тому, провідним державам було надзвичайно важливо використовувати ці можливості соціальних мереж для поширення свого світогляду на міжнародній арені.

Оскільки «цифрова дипломатія» є частиною публічної дипломатії, вона має назву «публічна дипломатія Web 2.0». Даний вид дипломатії стає одним з головних орієнтирів діяльності багатьох держав світу, оскільки всесвітнє павутиння має постійний розвиток, і кількість користувачів соціальних мереж зростає з кожним днем. Також можна відзначити, що останнім часом поступово став згасати інтерес до традиційних засобів масової інформації, оскільки використання нових інструментів цифрової дипломатії приносило більше продуктивних результатів щодо просування іміджу держави. До появи нового витка публічної дипломатії – Web 2.0, її місце займали інструменти публічної дипломатії Web 1.0, які набули свого поширення в 1990-х роках. Але цей напрямок мав досить обмежені функції для успішного просування національних інтересів та поглядів держави, оскільки не було необхідних майданчиків для побудови зворотного зв'язку від громадянського суспільства. Користувачі мережі Інтернет мали можливість отримувати різноманітну інформацію про ті чи інші сфери державного та суспільного життя, але не могли додавати свої коментарі щодо тієї чи іншої публікації. Тобто можна сказати, що «публічну дипломатію Web 1.0» можна було охарактеризувати як деякий напрям пропаганди суспільству, оскільки вона цілком ґрунтувалася на односторонній формі транслювання інформації, і ніяк не цікавилася думкою суспільства [1, с. 20].

Поняття «соціальні мережі» було запропоновано Джуліаном Барнсом у 1954 році. У сучасному світі даний термін використовується для називання набору засобів, які допомагають будь-кому бажаному позначити себе, свої інтереси в інтернет-просторі. Цього можна досягти шляхом створення власного

облікового запису на будь-якій інтернет-платформі. Також, соціальні мережі надають можливість своїм користувачам вибудовувати діалог зі своєю аудиторією, ділитися різними ідеями та обмінюватися думкою. Тим самим, можна підкреслити, що можливості соціальних мереж дозволяють урядам, відомствам, організаціям різних країн просувати свої погляди на ті або інші питання, і в той же час створювати інтернет-майданчики налагодження контактів із цивільним населенням. В даний час, різні дипломатичні відомства розміщують на своєму офіційному сайті посилання на свої облікові записи у соціальних мережах. Зазвичай для просування своїх інтересів та своєї політики держави використовують такі інтернет-платформи як Twitter, YouTube, Facebook, Instagram.

Великим попитом як інструмент цифрової дипломатії користуються Facebook та Twitter, які зручні у використанні оскільки їх можна застосовувати як інтернет-блоги. Це означає, що у Facebook та Twitter кожен обліковий запис може вести свій особистий щоденник різних подій, поглядів, нових ідей, висувати теми для обговорення з користувачами по всьому світу. Використання такого формату соціальних мереж дозволяє підтримувати регулярні контакти з читачами, навіть там можна додавати записи з опитуваннями на ту чи іншу тематику, і дізнаватися про думку громадськості. Ще однією причиною застосування інтернет-платформ як інструменту цифрової дипломатії є той факт, що дані інтернет-майданчики користуються великою популярністю, що дозволяє транслювати інформацію на безліч користувачів різних країн.

Ще одна важлива платформа для здійснення напрямків цифрової дипломатії – це YouTube. Він був заснований у 2005 році, і тоді став найбільшим ресурсом «публічної дипломатії Web 2.0». Ця соціальна мережа дозволяє користувачам ділитися тривалими відео-оглядами на різні теми, події. Також, є можливість коментування будь-яких відеоматеріалів у реальному часі, тобто YouTube дозволяє користувачам вести чати-обговорення з різних питань. Можна відзначити такий інтернет-майданчик, як TikTok. TikTok лише нещодавно почав набирати свою популярність, але зробив це досить швидко. Основою цієї

програми є створення та публікація відеороликів різної тематики. Відеоролики являють собою публікації короткого формату, зазвичай, по 15 секунд або по 1 хвилині, які можуть з перших секунд привернути увагу глядача. Аудиторія може публікувати свої коментарі під відеоматеріалами, та контактувати між собою. Можна припустити, що TikTok міг би стати затребуваною платформою для успішного просування політичних інтересів тих чи інших держав

Як ще один приклад, можна навести соціальну мережу Instagram. В останні роки особливою популярністю користується соціальна мережа Instagram. Дослідники наголошують на тому, що дана соціальна мережа затребувана у широких верствах суспільства. Це може бути обґрунтовано тим, що на даний момент часу практично кожна людина, яка володіє телефонним пристроєм з гарною камерою може ділитися своїми фотографіями з іншими користувачами по всьому світу, і в той же час час переглядати та оцінювати публікації інших користувачів. Головною перевагою є те, що Instagram ніяк не спотворює якості фотографій та відеороликів. Ця соціальна мережа користується великим попитом на успішне просування власного бізнесу через розміщення різноманітних матеріалів на своєму акаунті. Можна сказати, що Instagram користується значною популярністю серед користувачів по усьому світу, і тому можна назвати цей Інтернет-ресурс необхідним майданчиком для ведення цифрової дипломатії країни.

Українські державні органи активно використовують цифрову дипломатію як частину своєї зовнішньополітичної стратегії, щоб посилити міжнародну підтримку, донести правдиву інформацію про події в Україні, зокрема в контексті війни з Росією, та захистити національні інтереси на глобальному рівні.

Основні стратегії та ініціативи українських державних органів у сфері цифрової дипломатії:

1. Платформа “Україна.ua”: Інформування міжнародної спільноти про Україну, її культурні, економічні, туристичні можливості, а також ситуацію з війною та окупацією. Міністерство закордонних справ України (МЗС) створило

багатомовну платформу "Україна.ua" як основний цифровий ресурс для представлення України на міжнародній арені. Платформа має сайти та сторінки у соціальних мережах, орієнтовані на іноземну аудиторію. Охоплює різні аспекти української культури, історії, економічних досягнень, а також наголошує на викликах, з якими країна стикається через агресію Росії.

2. Проактивне використання соціальних мереж. Міністерство закордонних справ (МЗС) активно використовує платформи, як Twitter, Facebook, Instagram для комунікації з міжнародними партнерами, спростування російської дезінформації та мобілізації підтримки. Зокрема, МЗС публікує оперативні оновлення щодо дипломатичних заходів, міжнародної співпраці та гуманітарної допомоги. Президент Володимир Зеленський і міністр закордонних справ регулярно звертаються до міжнародної спільноти через особисті сторінки у соціальних мережах, пояснюючи позицію України та закликаючи до підтримки. Використання глобальних хештегів та інформаційних кампаній, як-от #StandWithUkraine, для активного інформування міжнародної спільноти та залучення підтримки.

3. Створення спеціальних платформ: Наприклад, "StopFake" – платформа, що діє з 2014 року і була заснована журналістами та активістами для спростування російської пропаганди та фейків про Україну. Це ініціатива, яка отримує підтримку на державному рівні та відіграє ключову роль у боротьбі з дезінформацією. Цифровий офіс при МЗС створений для моніторингу та швидкої реакції на інформаційні загрози, пов'язані з кіберзагрозами та пропагандистськими атаками.

4. Цифрова ініціатива "Дія". Платформа "Дія", яка пропонує низку цифрових послуг для громадян України, використовується для популяризації образу України як інноваційної держави на міжнародній арені. Під час війни «Дія» також стала інструментом для залучення донорів та міжнародної допомоги через цифрові рішення, такі як краудфандингові ініціативи.

5. Українська дипломатія адаптувалася до глобальних змін, пов'язаних з пандемією COVID-19, і активно використовує онлайн-формати для проведення

міжнародних переговорів та заходів. Це включає участь України у глобальних самітах, форумах і дискусіях на цифрових платформах. Відкриті звернення, конференції та промови українських посадовців, зокрема президента Зеленського, транслюються у прямому ефірі на світові медіаплатформи, що забезпечує широке охоплення та залучення міжнародної підтримки.

6. Створення кібердипломатичних структур. Центр протидії дезінформації при РНБО: Орган, що відповідає за координацію боротьби з дезінформацією та інформаційними загрозами на національному та міжнародному рівнях. Важливий елемент у забезпеченні національної безпеки в умовах постійних кібератак та інформаційної агресії. Українські дипломатичні представництва організовують відкриті інтернет-дискусії з міжнародними експертами та громадськістю для роз'яснення своєї політики та покращення сприйняття України за кордоном.

7. Інформаційна підтримка ініціатив на міжнародному рівні. Глобальні коаліції та підтримка санкцій: Українські державні органи, включаючи МЗС та Офіс президента, використовують цифрові канали для інформування про важливість санкцій проти Росії, військової та економічної допомоги, підкреслюючи важливість координації міжнародних зусиль. Українські посадовці та дипломати активно співпрацюють з такими компаніями, як Google, Meta, для контролю інформаційного простору та боротьби з поширенням дезінформації.

Отже, цифрова дипломатія України є важливим інструментом для досягнення стратегічних цілей на міжнародній арені, просування національних інтересів та захисту від зовнішніх загроз.

Таким чином, можна зробити висновок, що у сучасному світі існує величезна кількість ресурсів для просування ідей та напрямів цифрової дипломатії. Соціальні мережі створюють опору для успішної реалізації політичних цілей та завдань держави в інформаційному просторі. Інструменти Web 2.0 можуть бути досить продуктивним ресурсом у формуванні позитивного образу держави на міжнародній арені та зміцненні його іміджу в очах

громадськості. Цифрова дипломатія має й інший свій бік. У випадку будь-яких міжнародних конфліктів між державами, в інформаційному просторі набагато швидше можна підірвати репутацію будь-якої країни, а також можна швидше завдавати ударів у відповідь на агресивні дії іншої держави. Кожній суверенній державі слід застосовувати засоби цифрової дипломатії для посилення власних позицій у сучасній системі міжнародних відносин.

2.3. Роль цифрових платформ в українській дипломатії

Численні вчені-міжнародники, починаючи від таких іменитих дослідників як Дж. Розенау і закінчуючи експертами, що вже проявили себе, відзначають зростаючу турбулентність і непередбачуваність міжнародних відносин, дестабілізацію світової політики і, в цілому, руйнування основ світополітичної системи. Пошук виходу з цієї негативної тенденції лежить через аналіз феномена датафікації в міжнародних відносинах, який вже стає найважливішою частиною нового фундаменту міжнародних відносин в епоху цифровізації.

Датафікація пов'язана з аналізом уявлень про життя, одержаних за допомогою даних і тісно взаємопов'язана з впливом «великих даних» та обчислювальних можливостей, що надаються прогностною аналітикою.

У вузькому значенні датафікація сприймається як спосіб впровадити принцип виміру у роботу організації. Дані в цьому випадку розглядаються як фундамент, на якому тримається управління компанії на основі даних.

Більш широке визначення феномену датафікації було дано у 2013 р. редактором розділу даних журналу Economist К. Кук'єр та професором управління та регулювання інтернету в Оксфордському університеті В. Майєр-Шенфельдером у їхній статті під назвою «Зростання великих даних: як це змінює те, як ми думаємо про світ»: датафікація - це технологічна тенденція, що перетворює багато аспектів суспільного життя на дані, які згодом перетворюються в інформацію, реалізовану як нова форма цінностей.

Можливість вивчення даних впливає на область міжнародних відносин, роблячи дослідження у цій галузі різноманітнішими і глибокими. В. Майєр-Шенфельдер та К. Кук'єр виділяють три тренди, що дозволяють зрозуміти природу цього впливу [66]. Перший тренд – це «революція датафікації», що означає, що величезний приріст «даних» та стрімкий розвиток аналітики «великих даних», які революціонізують наше сприйняття світу та процесів. Дослідники пишуть, що значення цього явища можна порівняти з появою друкарського верстата Гутенберга в XV столітті. Другий тренд пов'язаний з "рекомбінантними даними" і означає, що причинність замінюється кореляцією.

«Рекомбінантні дані» отримали свою назву від двох термінів родом з біології: «рекомбінантна ДНК» та «генетична рекомбінація». Вони означають повторне змішування та поєднання послідовностей ДНК у нові послідовності, які не існували раніше. Так само «рекомбінантні дані» означають можливість дослідників змішувати, комбінувати, потім повторно змішувати і рекомбінувати дані в міру необхідності, щоб отримувати відповіді на багато різнопланових питань. Потенціал досліджень на основі аналітики даних полягає у здатності «великих даних» вказувати на певні закономірності у поведінці людини, виявляти кореляцію. Таким чином, з цього випливає третій тренд: «рандомізація», що робить учених ближчими до реальності, ніж залежність від «малих» даних та точності. Несподівані результати дозволяють поглянути на багато звичних процесів та відомих концепцій під новим кутом. Численна кількість даних може допомогти виявити ті закономірності в міжнародних відносинах, які раніше ховалися від очей людини-дослідника, але які можуть бути виявлені ним за допомогою комп'ютерних технологій [51].

Сучасні революційні зміни полягають у тенденції збільшення ролі штучного інтелекту та підвищення самостійності систем. Ця тенденція ставить перед вченими проблему зниження прозорості таких цифрових технологій, як «великі дані» та штучний інтелект. Як відзначають численні дослідники-міжнародники, питання про те, що робить технологія, поки залишається без відповіді.

У соціальних науках існує ідея про те, що чисте знання, одержуване за допомогою «великих даних» виключає необхідність наявності теорії. Іншими словами, якщо «великі дані» дозволяють поглянути на те, як справи насправді – концепції для опису цього більше не потрібні. Тим не менш, Оле Вевер зазначає наступний взаємозв'язок: якби теорія не існувала, то не з'явилася б і машина для обробки великих даних. Ще з часів Холодної війни все більш досконалі технологічні системи перетворюють людину з експерта та учасника процесу на стороннього спостерігача - раннім прикладом є система попередження про ракетний напад. Ще складнішими є системи обробки «великих даних» зі своїми саморегулюючими алгоритмами і безліччю етапів, важкими для відстеження.

Оле Вевер відзначає відмінності, які є між теорією, яка потрібна вченим для взаємодії з машиною – поза системою машини, та теорією, яка є у машини (“of course, the machine has a theory”) – у системі машини.

До появи «великих даних» причинно-наслідкові зв'язки в роботі систем легко відстежувалися. Тепер системи постійно самокоригуються, роблячи оцінки на основі своєї успішності, та створюють категорії ефективності своєї роботи залежно від того, наскільки добре вони набирають бали. Оле Вевер наводить приклад системи в аеропорту, яка ухвалює рішення, пропускати людину в країну чи ні. Питання полягає в тому, хто прийняв це рішення: система, людина, яка написала код, або людина, яка стежить за роботою системи. До ери «великих даних», людина могла відстежити критерії роботи системи – наприклад, якщо ви підпадаєте під категорію *x*, вам відмовляють, але якщо ви схожі на *z*, вас пропускають. Тепер же людина не може з точністю визначити критерії.

Інша проблема полягає в тому, що рішення, які приймаються за допомогою ІІІ не піддаються такій же критиці як рішення, які приймає людина. Це тому, що вважається, що технології – нейтральні. Однак Оле Вевер зазначає, що це не так: розвиток технологій відбувається без участі людини і може мати негативні політичні наслідки – наприклад, несправедливо дискримінувати. Отже, слід визнати політичну відповідальність самої системи.

Технологія - це об'єкт досліджень науки про міжнародні відносини, який може впливати на інші об'єкти. Це зумовлює необхідність вироблення особливого методологічного підходу до дослідження ролі «великих даних» у міжнародних відносинах, що поєднує «висхідний» і «низхідний» принципи вивчення устрою світової системи.

Вчені вивчають питання, як потужні алгоритми та «великі дані» впливають на електоральний процес, але деяких відповідей - наприклад, пов'язаних з несподіваною поляризацією, викликаною політикою та самими технологіями - поки що немає.

Датафікація - вузлова точка у всьому глобальному розвитку. Феномен датафікації в міжнародних відносинах слід вивчати не тільки через осмислення та класифікацію різних способів його сприйняття та концептуалізації, але й за допомогою занурення у вивчення систем роботи з «великими даними» у міру їхнього розвитку [54].

Існує безліч підходів до визначення великих даних. Деякі дослідники визначають "великі дані", концентруючись на самих даних. Вони відрізняють "великі" дані від "малих", "звичайних" або "величезних" даних в залежності від розміру набору даних. Однак розмір набору даних може виявитися недостатнім показником. Тому вчені вивчають інші атрибути "великих даних", наприклад, їх "неоднорідні характеристики", що означає, що дані є "великими", якщо вони, по-перше, генеруються автоматично в режимі реального часу; по-друге, напівструктуровані чи неструктуровані; по-третє, їх неможливо обробляти та аналізувати за допомогою традиційних інструментів.

«Великі дані» часто згадуються у зв'язку з літерами «V», що широко цитуються, спочатку висунутими аналітиком Лейні в 2001 році. Лейні запропонував три елементи для опису "великих даних": "volume" (обсяг, тобто розмір набору даних), "velocity" (швидкість, з якою великі дані генеруються), і "variety" (різноманітність, тобто безліч різних форм, що приймають великі дані). Пізніше це визначення було оновлено четвертою «V»: «veracity» (достовірність, пов'язана з аналізом великих даних та питаннями точності).

Таким чином, дослідники розглядають "великі дані" відповідно до виду аналізу, який виконується на них. У цьому випадку замість того, щоб концентруватися на характеристиках набору даних, вони звертають увагу на новий вид інформації та знань, які можуть бути отримані. Крім того, відповідно до трьох «V», розрізняють «великі» та «малі» дані.

Перша відмінність полягає в тому, що обсяг великих даних розраховується в петабайтах (що означає десять в п'ятнадцятому ступені (або квадріліон) байт цифрової інформації). Об'єм «малих даних», навпаки, невеликий. По-друге, «великі дані» генеруються у реальному часі, тоді як «малі дані» відносяться до пакетної обробки, тобто роботи із файлом. І, по-третє, «великі дані» напівструктуровані чи неструктуровані, тоді як «малі дані» завжди структуровані.

Як відзначають дослідники, які займаються вивченням взаємодії теорії та застосування статистики Дж. Фарауей і Н. Августин, іноді «малі дані» краще «великих даних»: невелика вибірка високої якості може дати висновки, результати, отримані з великої вибірки низької якості. Також робота з даними пов'язана з витратами на збір, обчислення та конфіденційність, які потребують співвідношення витрат та вигод. Статистичний висновок (statistical inference) — використання вибіркової інформації для отримання уявлення про деякі властивості генеральної сукупності — краще підходить для роботи з «малими даними», ніж з «великими даними». Крім цього, агрегування в невеликі набори даних може виявитися більш вірним, ніж великі дані, розглянуті на індивідуальному рівні.

Відмінність між «великими» та «малими» даними пояснюється також за допомогою айсбергової метафори. Згідно з нею, "великі дані" - це айсберг, а "малі дані" - це та частина айсберга, що знаходиться над водою. Тобто дослідники відокремлюють «малі дані» від «великих даних» та структурують їх відповідно до цілей дослідження. "Малі дані" - це те, що можна бачити і аналізувати.

Визначення «великих даних» Оксфордського онлайн-словника втілює спробу об'єднання двох підходів («великі дані» як самі дані та «великі дані» як тип аналізу): «великі дані» - це набори інформації, які занадто великі або занадто складні для обробки, аналізу чи використання стандартними методами. Таким чином, «великі дані» — це надзвичайно великі набори даних, які можуть бути проаналізовані у обчислювальному відношенні, щоб виявити закономірності, тенденції та асоціації, що особливо стосуються людської поведінки та взаємодій [12, с. 45].

Вивченню даних присвячена наука про дані - міждисциплінарна область, яка використовує наукові методи, процеси, алгоритми та системи для отримання знань та розуміння з багатьох структурованих та неструктурованих даних. Наука даних знаходиться на перетині трьох областей: математики, інформатики та експертизи предметної області. У данному випадку предметна експертиза — це сфера міжнародних відносин. Наука про дані - це концепт, що охоплює весь процес збору та обробки даних. Вона включає різні інструменти, статистику, алгоритми і принципи машинного навчання для роботи зі складними і великими наборами даних у контексті математики, статистики, комп'ютерних наук, інформатики та експертних знань.

Дослідницьку повістку в галузі перетину науки про дані та науки про міжнародні відносини можна умовно класифікувати за типом аналізу. Залежно від стадії робочого процесу та вимог аналізу даних, існує чотири основні види аналітики - описова, діагностична, прогнозуюча та приписова.

Описова аналітика пояснює, що сталося чи що відбувається. Це опис або узагальнення наявних даних. Прикладами таких досліджень у міжнародних відносинах є аналіз даних про політичні конфлікти чи політичні кампанії, а також порівняльна політика та протестні рухи.

Діагностичний аналіз пояснює, чому щось сталося, і має на увазі глибший погляд на дані для розуміння кореня причини подій. У міжнародних відносинах, спираючись на дані, вчені аналізують ефективність цифрової дипломатії, виявляючи, чому конкретна стратегія або підхід були успішнішими в кожному

випадку; і які цілі вони мали. Вивчають образ держав та політиків, їх сприйняття широкою аудиторією соціальних мереж. Загалом оцінюють вплив великих соціальних мереж на суспільство. Очевидним способом реалізації діагностичного аналізу є пошук різних причинно-наслідкових зв'язків. Приміром, аналізуючи дані дослідники успішно визначають причини, чому у певні часи світові лідери активніше використовують соціальні мережі чи аналізують наскільки посади у соціальних мережах мотивують користувачів приймати участь у демонстраціях. Вони також виявляють, які верстви населення найбільш схильні до поширення «фейкових новин». Дані можуть дати відповіді на багато питань міжнародного порядку денного, як показали численні дослідження.

Прогнозуючий аналіз передбачає, що може статися, тобто прогнозує майбутні результати. Однак важливо відзначити, що він не може передбачити, чи станеться подія у майбутньому; він просто прогнозує, якою є ймовірність виникнення події. Суть прогностичної аналітики полягає в тому, щоб розробляти моделі таким чином, щоб розуміння існуючих даних можна було екстраполювати на майбутні події або просто що прогнозувати будь-які дані. Часто прогностичну аналітику застосовують у сентимент-аналізі (аналізі настроїв). У цьому випадку думки, які публікуються в соціальних мережах, збираються та аналізуються, щоб передбачити настрій людини до певного питання як позитивний, негативний чи нейтральний. У міжнародних відносинах цей підхід використовується для прогнозування результатів виборів в інших країнах чи міжнародних організаціях; а також для прогнозування соціальних рухів і навіть цивільних заворушень. Моделювання також займає особливе місце в аналітиці «великих даних» і може бути використане для побудови можливих сценаріїв розвитку ситуацій та визначення стратегічних цілей. Цей метод тісно пов'язаний із системним підходом, який враховує елементи та відносини між реальними міжнародними явищами та процесами [14].

Нарешті, приписовий аналіз рекомендує, які дії слід зробити, ґрунтуючись на прогнозі. Тобто основою розпорядчої аналітики є прогнозна аналітика, але

приписова аналітика виходить за межі трьох раніше згаданих типів, пропонуючи майбутні рішення. Вона може пропонувати всі сприятливі результати відповідно до зазначеного курсу дій, а також пропонувати різні варіанти дій для досягнення певного результату. Отже, приписова аналітика базується на добрій системі зворотного зв'язку, яка постійно вивчає та оновлює відносини між дією та результатом. У міжнародних відносинах цей тип аналітики може використовуватися там, де вже існують певні сценарії чи можливість пошуку закономірностей. Наприклад, сценарії вирішення конфліктів чи міжнародних переговорів.

У доповіді під назвою *Data diplomacy. Updating diplomacy to the big data era*», опублікованому DiploFoundation, виділено чотири основні дипломатичні функції в контексті «великих даних» - збір інформації та дипломатична звітність; переговори; комунікація та публічна дипломатія; та консульські справи. Крім того, відзначено зміни під впливом великих даних у чотирьох типах дипломатичної діяльності: у торгівлі; розвитку та співпраці; гуманітарних питаннях та екстреному реагуванні; а також у міжнародному праві.

Збір інформації – це функція, найбільш схильна до впливу «великих даних», оскільки вони відкривають нові джерела та нові способи аналізу.

Цифровізація дипломатичних звітів також відкриває нові можливості ведення дипломатії. У переговорному процесі «великі дані» можуть допомогти на етапі, що передуює переговорам, надавши відповідні аргументи та ідеї, щоб краще зрозуміти партнерів і підкріпити розробку переговорних позицій та стратегій. У галузі комунікації та публічної дипломатії найбільша надія, пов'язана з «великими даними», — це те, що вони сприятимуть кращому розумінню закономірностей та тенденцій у дискурсі, адаптуватимуть повідомлення та вимірюватимуть ефективність комунікаційної кампанії. «Великі дані» можуть допомогти і в консульських справах: внутрішні дані можуть бути використані для покращення надання консульських послуг, а механізми, що працюють на основі «великих даних», можуть бути використані для локалізації громадян, які потребують допомоги. У торгівлі «великі дані» надають

можливості для моніторингу та оцінки торгового потоку, а також створення статистики для економічної дипломатії. «Великі дані» можуть мати важливе значення для програм розвитку, оскільки вони надають додаткові показники та можливості моніторингу. Це також допомагає оцінити потреби бенефіціарів та відстежувати потоки допомоги. У гуманітарних питаннях «великі дані», доступні в режимі реального часу, можуть допомогти в реагуванні на надзвичайні ситуації і можуть бути використані в системах раннього попередження. Нарешті нові джерела даних (такі як повідомлення в соціальних мережах і геопросторові дані) стають новими джерелами відповідальності у міжнародному праві. Отже, «великі дані» можуть по-різному впливати на ряд дипломатичних функцій та типів дипломатичної діяльності.

Окрему увагу слід приділити питанню, що є «великі дані» у міжнародних відносинах, тобто про які джерела даних може йтися у цій дисципліні. DiploFoundation розрізняють чотири типи джерел даних. Перший – отримані дані, тобто дані, що пасивно збираються, отримані в результаті використання цифрових послуг людьми (наприклад, записи телефонних дзвінків, покупок, веб-пошуку). Другий тип – це онлайн інформація, яка є веб-контентом (наприклад, взаємодії в соціальних мережах, статті новин, контент веб-сайтів). Третій тип – це дані з фізичних датчиків, тобто супутникові або інфрачервоні зображення (наприклад, зміна ландшафту, схеми руху). І останній, але не менш важливий тип – це текстові дані, до яких належать велика кількість текстів, звітів, повідомлень та стенограм у цифровому форматі, підготовлених МЗС та іншими організаціями, пов'язаними з міжнародними справами.

Крім того, існують бази даних зі статистичною інформацією, такі як статистичні бази даних ООН, відкриті дані Світового банку, бібліотека Організації економічного співробітництва та розвитку та Міжнародна історична статистика. Другий приклад – це бази даних про конфлікти двох типів: проблемно-орієнтовані бази даних (наприклад, "Correlates of War", "Computer Aided System for Analysis of Local Conflicts") і предметно-орієнтовані бази даних (наприклад, "World Event Interaction Survey", "Conflict and Peace Data Bank").

Велике значення для дослідників соціальних наук має інформація, закодована в тексті, оскільки вона є багатим доповненням до більш структурованих видів даних, що традиційно використовуються в дослідженнях, і в останні роки відбулося вибухове зростання емпіричних досліджень з використанням тексту як даних. Текст із виступів політиків, концепцій, стратегій, конвенцій, договорів та інших типів політичних документів може використовуватися, наприклад, для вивчення динаміки політичних програм та дискусій. Текст із соціальних мереж та додатків також відноситься до тексту як дані і є об'єктом цілої галузі досліджень - досліджень соціальних мереж та додатків (так званих соціальних медіа).

Основні напрями використання великих даних у дипломатії України:

1. Моніторинг інформаційного простору. Використання великих даних для моніторингу медіапростору дозволяє дипломатам швидко виявляти інформаційні атаки, поширення дезінформації та пропаганди, зокрема з боку Росії. Завдяки аналітиці великих даних можна оперативно відстежувати, які теми та наративи активно обговорюються у соціальних мережах, новинах та онлайн-платформах.

На основі аналізу великих даних українські дипломатичні органи можуть швидко реагувати на дезінформаційні кампанії, пропонуючи спростування чи уточнення. Це дає змогу координувати дипломатичні заходи у відповідь на загрози інформаційного впливу ззовні.

2. Аналіз громадської думки та соціальних настроїв. Завдяки аналізу великих обсягів даних з соціальних мереж та результатів опитувань громадської думки, українські дипломатичні представництва можуть краще розуміти настрої як усередині країни, так і серед міжнародної аудиторії. Це дозволяє адаптувати зовнішню комунікаційну стратегію та знаходити нові шляхи для підтримки інтересів України за кордоном. Використання алгоритмів на основі великих даних допомагає прогнозувати реакції міжнародної спільноти на певні дипломатичні кроки чи події, що полегшує планування зовнішньої політики.

3. Розвідка даних для геополітичного. Аналіз великих даних дозволяє відслідковувати геополітичні тенденції у реальному часі. Це охоплює аналіз економічних, політичних і безпекових показників, щоб краще розуміти дії ключових міжнародних гравців та їхні інтереси щодо України. Такі дані є особливо важливими у контексті війни з Росією та необхідності залучення підтримки з боку партнерів. Великі дані допомагають дипломатам прогнозувати загрози, зокрема пов'язані з гібридними війнами та кіберзагрозами, а також виявляти можливості для розширення міжнародної співпраці.

4. Координація міжнародної допомоги та санкцій. Аналіз великих даних дозволяє Україні відстежувати вплив міжнародних санкцій проти Росії, аналізувати їхній вплив на економіку агресора та коригувати дипломатичні стратегії. Це також допомагає дипломатам координувати зусилля з міжнародними партнерами щодо посилення санкційного тиску.

Використання великих даних дозволяє координувати і відслідковувати потоки міжнародної допомоги, включаючи гуманітарну та військову підтримку. Це допомагає забезпечити прозорість процесів та ефективність використання ресурсів.

5. Підтримка кібербезпеки та боротьба з кібератаками. Великі дані використовуються для моніторингу кіберпростору з метою виявлення потенційних атак на українську інфраструктуру, зокрема дипломатичну. Українські органи кібербезпеки аналізують величезні обсяги даних для запобігання атакам та підвищення безпеки в кіберпросторі. Збір і аналіз даних про кіберінциденти дозволяє дипломатам швидко повідомляти міжнародних партнерів про загрози та координувати зусилля у відповідь на кібератаки, зокрема з боку Росії.

6. Аналіз економічних даних для дипломатичних переговорів. Великі дані можуть бути корисними при проведенні економічних переговорів з міжнародними партнерами. Українські дипломати використовують аналітику даних для визначення пріоритетних напрямів економічної співпраці, аналізу глобальних ринків і тенденцій.

Використання аналітичних моделей на основі великих даних допомагає прогнозувати економічні наслідки від підписання міжнародних угод або введення торговельних обмежень, що полегшує прийняття рішень під час переговорів.

Приклади українських ініціатив із використання великих даних:

1. Центр протидії дезінформації при РНБО: Використовує великі дані для моніторингу інформаційних потоків та протидії фейкам і дезінформації. Це дозволяє швидко і точно реагувати на інформаційні загрози.

2. Міжнародна підтримка через "Дія": Платформа "Дія" не тільки забезпечує цифрові послуги для громадян, але й акумулює дані щодо міжнародної підтримки та гуманітарних ініціатив, що дозволяє ефективніше координувати допомогу.

Таким чином, великі дані стають важливим інструментом у цифровій дипломатії України, допомагаючи країні ефективніше реагувати на виклики, формувати міжнародну політику та захищати свої національні інтереси

Висновки до розділу 2

Підсумовуючи, «революція даних (або датафікації)» була розглянута як частина «інформаційної революції», а саме її сучасний етап, а тенденцію датафікації було проаналізовано як ключову складову сучасних міжнародних відносин. Датафікація, будучи технічною тенденцією конвертації «всього» у дані, привнесла до міжнародних досліджень розуміння цінності нового знання.

Автономізація технологій та виявлення кореляції надали нестандартний погляд на міжнародні відносини, а також дозволили порушити нові питання – такі як політична відповідальність машин. Датафікація також наголосила на необхідності аналізу міжнародних відносин на всіх рівнях світового суспільства.

Можливість здійснення аналізу «великих даних» у міжнародних відносинах лежить через розвиток дослідницької повістки в галузі перетину науки про міжнародні відносини та науки про дані. Аналіз можливостей, наданих

«великими даними», розуміння їх ключових характеристик і від «малих даних», і навіть вивчення можливих типів аналітики даних у міжнародних дослідженнях і аналіз розвитку «дипломатії даних» продемонстрували широкі перспективи розвитку цієї галузі.

Використання цифрових платформ великих даних у сфері української дипломатії є інноваційним інструментом, що дозволяє ефективніше реагувати на зовнішні загрози, координувати міжнародну підтримку та просувати національні інтереси. Великі дані допомагають дипломатам отримувати глибші аналітичні знання, передбачати розвиток подій і приймати більш обґрунтовані рішення у зовнішньополітичній діяльності.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ У ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

3.1. Роль публічної та цифрової дипломатії у формуванні міжнародного іміджу держави та країни

Поняття «імідж держави» та «імідж країни», іноді різняться в літературі. Так термін «імідж країни» вміщує географічні, релігійні, етнолінгвістичні, господарські, культурно-історичні показники. Основна частина цих уявлень складається протягом тривалого часу, що демонструє їх суттєвий рівень стійкості. На противагу цьому поняття «імідж держави» вміщує в собі в основному уявлення про політичний устрій у суспільстві, владні механізми та інститути реалізації влади, зовнішню та внутрішню політику, а також про правові та економічні системи. З цієї причини імідж держави – динамічніша структура, вона легше піддається коригуванню [21].

Імідж як мистецтво цілеспрямованого управління сприйняттям, або як його зараз прийнято називати публічна дипломатія, супроводжував людство з перших кроків його еволюції [26, с.58]. Активне вивчення терміна «імідж» набуло широкої актуальності у середині 20 століття. Основною передумовою для резонансу теми поклали масштабні світові війни з метою недопущення таких кровопролиттів в майбутньому, були кинуті всі сили на процеси технологічних інновацій, таких як телебачення, завдяки якому велася правильна пропаганда, а значит розвивалися і нові ідеї у сфері надання інформації населенню.

З 1945 Філіп Тейлор робив великий акцент на процес взаємного обміну інформацією в дусі Елвіна Тоффлера в галузі глобальних комунікацій, міжнародних відносин та засобів масової інформації: Цей вимір включає в себе збір та передачу інформації, ідей, сприйняття та повідомлень. Звичайно, це відбувається і в інших вимірах, але це саме по собі стало відмінним аспектом міждержавних відносин, будь-яка комунікація передбачає активну передачу та прийом чогось. Щось незмінно є сигналом або повідомленням, що містить інформацію, яка може інформувати, інструктувати, переконувати, навчати,

пропагувати, підбурювати чи розважати. Інформація може приймати форму слів, звуків або зображень або їх комбінації, які тепер також представлені в інших формах, таких як цифрові дані» [32]. Одним із важелів комунікацій, спрямованих на формування іміджу держави також є публічна дипломатія.

Публічна дипломатія є однією з найважливіших частин міжнародної та міжкультурної комунікації. Уряди у всьому світі схильні використовувати публічну дипломатію як ефективний інструмент для створення позитивного іміджу у очах громадськості інших країн. Зусилля публічної дипломатії спрямовані на вплив на іноземну громадськість, щоб вона могла впливати на дії свого уряду по відношенню до іншої нації. Зусилля з публічної дипломатії поєднують у собі як міжособистісні, так і масові комунікаційні тактики.

Уряди використовували засоби масової інформації, включаючи радіо, супутникове телебачення, друковані статті для створення позитивного національного іміджу. На міжособистісному боці культурні обміни та туристичні поїздки також використовувалися для побудови відносин. Сьогодні соціальні мережі включені до більш різноманітного інструментарію тактики спілкування країн із іноземними громадянами [8].

З погляду публічної дипломатії легітимність багатьох урядів залежить не тільки від своїх внутрішніх чинників, а й від їх відносин із іншими суб'єктами. Для країн, які прагнуть посилити свій міжнародний вплив та покращити свій імідж та визнання у глобальному публічному дискурсі, включення до авторитетних міжнародних мереж може мати вирішальне значення [9].

Вплив цифрової дипломатії на формування міжнародного іміджу України є важливим та багатогранним явищем. У сучасному світі цифрові технології та соціальні медіа відкривають нові можливості для дипломатії, дозволяючи швидше та ефективніше комунікувати з міжнародною аудиторією.

Цифрові платформи дозволяють Україні надавати світу оперативну інформацію про політичні, економічні та соціальні події. Це сприяє формуванню прозорого та позитивного іміджу країни, акцентуючи увагу на її демократичних цінностях та розвитку.

Використання цифрових каналів допомагає Україні боротися з пропагандою та фейковими новинами, які поширюють недружні держави. Це зміцнює довіру міжнародної спільноти та покращує репутацію України.

Україна використовує цифрові дипломатичні інструменти, щоб представити свою культуру, історію та традиції. Кампанії в соціальних мережах, такі як #StandWithUkraine, стають ефективним засобом залучення підтримки громадян інших країн.

Через цифрову дипломатію Україна досягає міжнародної солідарності у складні періоди, як-от під час війни з Росією. Соціальні мережі, такі як Twitter, Facebook та Instagram, слугують платформами для збору гуманітарної допомоги та підтримки з боку громадян і урядів інших країн.

Використання цифрових платформ дозволяє залучати іноземних інвесторів, популяризувати українські стартапи та інноваційні проекти, створюючи сучасний образ країни як привабливого економічного партнера.

Активність дипломатів і високопосадовців у соціальних мережах, таких як Twitter-акаунт Президента України або МЗС, підкреслює відкритість та прагнення до діалогу.

Цифрова дипломатія є ключовим інструментом у формуванні позитивного міжнародного іміджу України. Успішне використання цифрових платформ дозволяє країні не лише протистояти викликам, але й зміцнювати свої позиції на світовій арені, демонструючи готовність до партнерства та відкритість до змін.

3.2. Цифровізація діяльності міжнародних організацій і досвід України у співпраці через цифрові платформи

Пандемія COVID-19 сприяла прискоренню цифровізації діяльності міжнародних організацій (МО), про що свідчать приклади багатьох МО, які відіграють ключову роль у глобальному порядку.

У січні–лютому 2020 р. заходи багатьох МО ще проходили у звичному офлайн форматі. На початку березня пандемія торкнулася роботи МО. 11 березня

з'явилася перша новина про захворювання COVID-19 одного із співробітників СОТ. Проведення будь-яких заходів було припинено.

Казахстан прийняв рішення про відміну XII міністерської конференції СОТ, яку планували провести у червні 2020 р. у НурСултані, а потім повідомили про її перенесення на пізніший термін. Огляд торгової політики Австралії проводився у віртуальному форматі — вперше у історії СОТ.

Лідери G20 провели позачерговий віртуальний саміт 26 березня, на якому зробили спільну заяву про необхідність «прийняти всі можливі заходи для мінімізації економічної та соціальної шкоди від пандемії».

Спільні заяви в онлайн форматі робили і інші МО. Організація об'єднаних націй (ООН) з продовольства та сільському господарству та Світовій організації охорони здоров'я закликали уряди звести до мінімум вплив пов'язаних з COVID-19 прикордонних обмежень на торгівлю продовольством. Голови міжнародної торгової палати та СОТ окреслили необхідність більш активного діалогу з бізнесом у відповідь на пандемію COVID-19 та організували віртуальний круглий стіл, щоб сформувані конкретні рекомендації. Голови СОТ та Світової митної організації у спільній заяві зобов'язалися співпрацювати з метою сприяння торгівлі товарами першою необхідності, такими як медикаменти, продовольство та енергоносії. Голови СОТ та 6 багатосторонніх банків розвитку 1 липня пообіцяли вирішити проблему дефіциту торгового фінансування для того, щоб виклики на фінансових ринках, пов'язаних з COVID-19, не заважали здійсненню торгових операцій [11, с.8].

Європейська економічна комісія ООН випустила спеціальну брошуру щодо прийняття заходів в умовах пандемії, де закликала країни звернути увагу на цифрову систему транскордонного транзиту з використанням електронної книжки міжнародних дорожніх перевезень для спрощення безпаперової торгівлі від Європи до країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Країни ООН ухвалили «Спільну заяву щодо захисту даних та конфіденційності персональних даних про вжиття заходів у відповідь на поширення пандемії коронавірусу».

Крім звичних доповідей, присвячених торговій статистиці та регулюванню, багато МО стали випускати звіти, створювати спеціальні сайти, відео- та аудіоматеріали про вплив пандемії на глобальну економіку та торгівлю, а також електронну комерцію. Наприкінці березня COT запустив веб-портал, що містить інформацію про вжиті членами COT заходи торгової політики для боротьби з COVID-19, а також узагальнені дані про вплив коронавірусу на торгівлю. Міжнародний торговий центр створив віртуальну карту з відображенням тимчасових торгових заходів, що вживаються державними органами по всьому світу зв'язки із пандемією. У травні COT за участю інших МО створили онлайн репозиторій зі спрощення процедур торгівлі, спрямований на консолідацію інформації про всі заходи, що вживаються урядами для полегшення міжнародної торгівлі під час пандемії. Міжнародний союз електрозв'язку (МСЕ) почав випускати підкасти та відеоогляди про вплив кризи, пов'язаного з COVID-19, на сектор інформаційно-комунікаційних технологій та суспільство.

Ключові цифрові ініціативи ООН та її спеціалізованих інститутів включають:

- створення МСЕ, Міжнародної організацією зі стандартизації та Міжнародною електротехнічною комісією спільної робочої групи з розробки стандартів для розумних міст. Діяльність групи здійснювалося повністю в онлайн-режимі до закінчення терміну дії обмежень, запроваджених у зв'язку з пандемією коронавірусу.

- Вебіари МСЕ про покращення доступу до цифрових фінансових послуг, а також цифрових стандартів та технологій.

- Додавання Всесвітньою організацією інтелектуальної власності понад 1500 термінів 10 мовами в термінологічну базу даних «WIPO Pearl» для спрощення патентування винаходів, розроблених у відповідь на нові виклики. Доступ до них надається безкоштовно.

- Інтерактивні сесії ЕСКАТО щодо відновлення економіки та торгівлі.

– Віртуальні панельні дискусії Комісії ООН з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ), присвячені застосуванню міжнародних правових інструментів для відновлення світової економіки.

– Віртуальний Всесвітній саміт високого рівня з питань грамотності щодо майбутнього Спеціалізованої установи ООН з питань освіти, науки та культури - 5-денна освітня програма для більш ніж 5 тисяч учасників.

З середини березня-квітня всі заходи G20, COT, ООН, БРІКС, Світового банку, АТЕС та МО інших стали проходити у віртуальному форматі причому це стосується зустрічей як на найвищому рівні, так і на робочому рівні, презентацій звітів, проведення бізнес-конкурсів, позапланових та урочистих заходів, освітніх програм. Наприклад, регіональний курс COT з торгової політики для державних посадових осіб пройшов онлайн – всі компоненти курсу, які раніше проводилися в очному форматі, перевели у віртуальний режим, включаючи щотижневий іспит для учасників [23].

75-та Генеральна асамблея ООН вперше за всю історію пройшла повністю у онлайн-форматі. Усі виступи високого рівня були записані на відео та направлені заздалегідь організаторам, а ініціативні пропозиції країн можна було надіслати через спеціалізований портал UN e-deleGATE. У віртуальному форматі пройшли «Глобальний форум управління Інтернетом», «Всесвітній форум на вищому рівні з питанням інформаційного суспільства» та «Тиждень електронної комерції ЮНКТАД».

Таким чином, поширення COVID-19 у 2020 р. сприяло прискоренню цифровізації діяльності розглянутих міжнародних організацій. І якщо випуск аналітичних та статистичних матеріалів у онлайн форматі давно став звичним для всіх, то проведення заходів повністю у віртуальному форматі не було характерною практикою для жодного з міжнародних майданчиків. Тим не менш, необхідність подальшого розвитку поточної повістки, а також вироблення механізмів вирішення нових проблем, обумовлених впливом пандемії на глобальну торгівлю та економіку, змусило міжнародні організації вдатися до цифрових організаційних та комунікаційних інструментів та більш активно

впроваджувати їх у своїй повсякденній діяльності. Цей досвід може бути корисним для міжнародного співтовариства в майбутньому, оскільки дозволить скоротити кількість очних заходів та оптимізувати таким чином бюджет, організаційні та тимчасові витрати учасників, підвищивши ефективність міжнародної взаємодії.

Співпраця України з міжнародними організаціями через цифрові платформи є важливим аспектом сучасної дипломатії. Використання цифрових інструментів дозволяє Україні ефективніше взаємодіяти з міжнародними партнерами, привертати увагу до національних пріоритетів, залучати підтримку та розвивати стратегічне співробітництво.

Цифрові платформи, такі як Zoom, Microsoft Teams, та офіційні вебресурси, дозволяють швидко обмінюватися інформацією між Україною та міжнародними організаціями, такими як ООН, ЄС, НАТО, ОБСЄ, ВООЗ тощо. Це особливо важливо у кризових ситуаціях, наприклад, під час війни чи гуманітарних катастроф.

Через онлайн-конференції, вебінари та віртуальні брифінги Україна має можливість представляти свої потреби та досягнення перед міжнародною аудиторією. Наприклад, під час зустрічей із представниками ООН або G7 Україна активно використовує цифрові презентації та медійні матеріали.

Використання платформ краудфандингу, таких як GoFundMe, а також офіційних цифрових каналів (наприклад, UNITED24), дозволяє Україні залучати гуманітарну та фінансову підтримку від міжнародних організацій та приватних донорів.

Україна співпрацює з міжнародними організаціями через соціальні медіа для проведення інформаційних кампаній. Наприклад:

Кампанії ООН та UNICEF щодо гуманітарної допомоги.

Поширення правдивої інформації про події в Україні разом із ЄС та НАТО.

Співпраця через цифрові платформи сприяє реалізації проєктів у сферах кібербезпеки, цифровізації урядових послуг та модернізації державного

управління. Наприклад, співпраця з ЄС у рамках програми "Цифрова Україна" спрямована на розбудову електронного врядування.

Україна використовує цифрові платформи для моніторингу виконання міжнародних угод та зобов'язань. Наприклад, платформи для звітування про прогрес у досягненні Цілей сталого розвитку (ЦСР).

Приклади співпраці

ООН: Використання цифрових платформ для організації гуманітарних місій, наприклад, через Офіс ООН з координації гуманітарних справ (ОСНА).

ЄС: Онлайн-платформи для консультацій щодо інтеграції України до європейського ринку та адаптації законодавства.

НАТО: Цифрові ініціативи в галузі кібербезпеки, наприклад, через Центр передового досвіду з кіберзахисту НАТО.

Цифрові платформи відіграють важливу роль у поглибленні співпраці України з міжнародними організаціями. Вони дозволяють країні ефективно комунікувати, доносити свої потреби до глобальної спільноти, реалізовувати спільні проєкти та залучати підтримку. Успіх у цій сфері залежить від стратегічного використання цифрових інструментів і постійного вдосконалення цифрової дипломатії.

3.3. Перспективи розвитку цифрової дипломатії України в умовах глобальних викликів

Цифрова дипломатія України має значний потенціал для розвитку в умовах глобальних викликів, таких як інформаційні війни, швидка еволюція технологій, пандемії та кліматичні зміни. Ефективна адаптація до цих викликів може значно посилити позиції країни на міжнародній арені.

Для реалізації потенціалу цифрової дипломатії необхідно розвивати сучасну інфраструктуру, включаючи:

- створення платформ для онлайн-діалогу між урядовими установами, громадянським суспільством і міжнародними партнерами;

- впровадження новітніх технологій штучного інтелекту та великих даних для аналізу глобальних трендів і підтримки прийняття стратегічних рішень;
- розширення доступу до високошвидкісного інтернету у віддалених регіонах України.

У контексті інформаційної війни Україна повинна розвивати стратегії боротьби з дезінформацією. Це включає:

- посилення співпраці з міжнародними організаціями, такими як НАТО та ЄС, у сфері кібербезпеки;
- створення державних і громадських ініціатив для оперативного викриття фейкових новин;
- впровадження освітніх програм для підвищення медіаграмотності громадян.

Використання AI у цифровій дипломатії відкриває нові можливості для:

- аналізу поведінки міжнародної аудиторії та прогнозування реакцій на дипломатичні ініціативи;
- автоматизації комунікацій через чат-боти, які можуть взаємодіяти з громадянами інших країн;
- створення персоналізованих інформаційних кампаній для різних цільових аудиторій.

Україна може відігравати активну роль у глобальних цифрових проєктах, таких як:

- спільні кампанії з ООН та ЄС щодо кліматичних змін, прав людини та технологічного прогресу;
- участь у розвитку глобальної цифрової безпеки;
- ініціативи з популяризації української культури та інновацій через міжнародні цифрові форуми.

Перспективним є розвиток освітніх програм для підготовки фахівців із цифрової дипломатії. Це включає:

- створення спеціалізованих курсів для дипломатів та державних службовців;

- обмін досвідом з іншими країнами через міжнародні навчальні програми.

Україна повинна враховувати виклики, спричинені пандеміями, війною та кліматичними кризами, розробляючи цифрові інструменти для:

- проведення віртуальних переговорів у кризових ситуаціях;
- поширення достовірної інформації про глобальні загрози;
- інтеграції цифрових платформ для організації міжнародної гуманітарної допомоги.

Необхідно забезпечити фінансову підтримку проєктів цифрової дипломатії через:

- створення фондів у співпраці з міжнародними організаціями;
- залучення приватних інвесторів та ІТ-компаній для реалізації спільних ініціатив.

Цифрова дипломатія України має значні перспективи для розвитку, якщо буде орієнтована на інновації, міжнародну співпрацю та протидію глобальним викликам. Інвестування у цифрові технології, кібербезпеку та освіту створить основу для посилення міжнародної ролі України та формування її позитивного іміджу у світі.

Висновки до розділу 3

Використання цифрових платформ значно розширює можливості України у співпраці з міжнародними організаціями. Вони забезпечують оперативний обмін інформацією, сприяють організації онлайн-зустрічей, консультацій та брифінгів, що особливо важливо у кризових умовах.

Завдяки цифровим медіа Україна здатна доносити свою позицію до глобальної аудиторії, привертати увагу до важливих питань, таких як військова агресія, гуманітарна допомога та економічне відновлення. Це формує позитивний імідж країни на міжнародній арені.

Співпраця через цифрові платформи дозволяє Україні ефективно залучати ресурси від міжнародних організацій, зокрема фінансову підтримку, гуманітарну

допомогу та інноваційні технології для модернізації економіки й урядових структур.

Через цифрові інструменти Україна успішно взаємодіє з ЄС, НАТО та ООН у рамках програм, спрямованих на адаптацію законодавства, впровадження стандартів безпеки та модернізацію державного управління.

Цифрова дипломатія відкриває нові перспективи для взаємодії, проте Україна стикається з такими викликами, як кіберзагрози, технічні обмеження інфраструктури та необхідність адаптації контенту до різних аудиторій.

Успішна співпраця з міжнародними організаціями через цифрові платформи вимагає стратегічного планування, підготовки кваліфікованих кадрів та інвестицій у розвиток цифрової інфраструктури.

Таким чином, цифрова дипломатія України є важливим компонентом сучасної зовнішньої політики, що дозволяє зміцнювати партнерські відносини, захищати національні інтереси та інтегруватися до глобальної спільноти.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження цифрової дипломатії як складової зовнішньополітичної діяльності України, зроблено наступні висновки:

1. Розглянувши цифрову дипломатію як елемент публічної дипломатії, зроблено висновок, що цифрова дипломатія є важливим інструментом сучасної зовнішньої політики, який активно використовується для досягнення стратегічних цілей держави у глобалізованому світі. Ключовими аспектами цифрової дипломатії є її здатність до швидкої комунікації та інтеракції з широкою аудиторією через різноманітні цифрові платформи, що дозволяє ефективно просувати національні інтереси, формувати позитивний імідж держави та взаємодіяти з громадськістю, медіа і політичними акторами. Основними інструментами цифрової дипломатії є соціальні мережі, блоги, відео-платформи та інші онлайн ресурси, що дають можливість здійснювати реальний вплив на світову політичну та економічну ситуацію. Окрім цього, цифрова дипломатія забезпечує більшу прозорість та відкритість у міжнародних відносинах, допомагаючи зміцнювати довіру та підтримувати діалог між державами. Важливою складовою є інтеграція цифрових технологій у процеси прийняття рішень, що дозволяє ефективно реагувати на кризові ситуації

2. Визначивши поняття та сутність цифрової дипломатії, зроблено висновок, що цифрова дипломатія є важливим інструментом сучасної міжнародної політики, який забезпечує ефективну взаємодію держав, міжнародних організацій, а також неурядових акторів через цифрові технології та Інтернет. Вона охоплює використання різноманітних платформ для просування національних інтересів, забезпечення безпеки та розвитку міжнародних відносин у новому цифровому середовищі. Зокрема, цифрова дипломатія дозволяє розширити комунікаційні можливості, залучати ширшу аудиторію, а також активно реагувати на зміни в інформаційних та політичних процесах. Важливим аспектом є також використання соціальних мереж для формування громадської думки, підтримки національних ініціатив, а також для швидкого реагування на кризові ситуації. Крім того, цифрова дипломатія сприяє

розвитку механізмів кібервзаємодії та боротьби з кіберзагрозами, що є важливою складовою сучасної міжнародної безпеки. Враховуючи розвиток нових технологій та зростання їхнього впливу на міжнародні відносини, цифрова дипломатія стає ключовим елементом стратегічного планування та реалізації зовнішньої політики держав у XXI столітті.

3. Розглянувши історичні аспекти розвитку цифрової дипломатії у світі, зроблено висновок, що цифрова дипломатія є природним етапом еволюції традиційних дипломатичних практик, що виникла внаслідок швидкого розвитку інформаційних технологій, зокрема Інтернету та соціальних мереж. Вона відзначається значними змінами в методах комунікації між державами, акторами міжнародних відносин та громадськістю, дозволяючи здійснювати взаємодію в реальному часі та здійснювати більш ефективний моніторинг глобальних процесів. Історія цифрової дипломатії свідчить про її поступову інтеграцію в інструменти зовнішньої політики, зокрема через використання цифрових платформ для дипломатичних переговорів, обміну інформацією та впливу на громадську думку на міжнародному рівні. Крім того, важливим аспектом розвитку цифрової дипломатії стало виникнення нових форм співпраці між урядами, міжнародними організаціями, неурядовими структурами та приватними компаніями, що разом забезпечують ефективне використання новітніх технологій для досягнення глобальних цілей. У результаті, цифрова дипломатія відіграє важливу роль у модернізації дипломатії, сприяючи прозорості, оперативності та інклюзивності у міжнародних відносинах.

4. Розглянувши цифрову дипломатію в контексті зовнішньополітичної діяльності України, зроблено висновок, що цифрові технології та інтернет-ресурси відіграють важливу роль у формуванні та реалізації зовнішньої політики держави. Вони забезпечують можливість прямого і швидкого комунікаційного зв'язку з міжнародною спільнотою, підвищують прозорість та ефективність дипломатичних ініціатив, а також сприяють зміцненню національної безпеки через швидке реагування на глобальні загрози та виклики. Зокрема, використання соціальних мереж, онлайн-платформ для організації переговорів і

публічних виступів дозволяє Україні активно представляти свої інтереси на міжнародній арені, сприяти залученню інвестицій, покращенню іміджу та боротьбі з дезінформацією. Окрім того, цифрова дипломатія вимагає розробки нових інструментів і стратегій, які повинні враховувати сучасні тенденції в технологічному розвитку, а також специфіку зовнішньополітичної ситуації. Загалом, цифрова дипломатія є важливою складовою сучасної зовнішньої політики України, що вимагає системного підходу до її розвитку та інтеграції в загальний контекст міжнародних відносин.

5. Визначивши стратегії, ініціативи та використання цифрових платформ українськими державними органами у сфері цифрової дипломатії, зроблено висновок, що Україна активно впроваджує цифрові технології в дипломатичну практику, що дозволяє покращити комунікацію з міжнародною спільнотою, сприяти розвитку економічної дипломатії, а також зберігати національні інтереси в умовах інформаційної війни. Однією з основних стратегій є використання соціальних мереж, онлайн-платформ та спеціалізованих цифрових ресурсів для формування іміджу країни, ведення переговорів, а також просування українських культурних і політичних ініціатив на міжнародній арені. Важливою складовою є також активна участь України в міжнародних цифрових проектах та ініціативах, що сприяє інтеграції в глобальні цифрові простори і забезпечує підтримку національних інтересів в контексті глобальних викликів. Аналіз діяльності державних органів свідчить про прагнення до більш гнучкого й ефективного використання технологій для досягнення дипломатичних цілей, одночасно підвищуючи прозорість та доступність інформації для міжнародної аудиторії. Водночас, розв'язання питань кібербезпеки та належного регулювання цифрових технологій залишається пріоритетом для подальшого розвитку цифрової дипломатії в Україні.

6. З'ясувавши роль цифрових платформ в українській дипломатії, зроблено висновок, що ці платформи стали важливим інструментом для підвищення ефективності зовнішньополітичної діяльності України. Вони дозволяють швидко й ефективно передавати інформацію, здійснювати публічну

дипломатію, вести комунікацію з іншими державами та міжнародними організаціями, а також залучати широкі верстви населення до процесів прийняття рішень. Важливою складовою є використання соціальних мереж та онлайн-платформ для популяризації державних позицій, захисту національних інтересів та зміцнення міжнародного іміджу України. Цифрові платформи дають змогу здійснювати інформаційну боротьбу, оперативно реагувати на зовнішні виклики, а також сприяти інтеграції країни в міжнародні організації через новітні технології та інструменти цифрової дипломатії. З огляду на сучасні тренди, розширення використання цифрових платформ є необхідним для розвитку інноваційних напрямів у дипломатичній практиці, що сприятиме підвищенню міжнародного авторитету України та її участі в глобальних процесах.

7. Визначивши роль публічної та цифрової дипломатії у формуванні міжнародного іміджу держави та країни, зроблено висновок, що публічна дипломатія є важливим інструментом у встановленні сприятливого образу країни на міжнародній арені через прямі комунікації з громадськістю інших держав, медіа та культурні обміни. Цифрова дипломатія, в свою чергу, має значення як сучасний канал комунікації, що дозволяє швидко реагувати на глобальні виклики та розширювати охоплення аудиторії через інтернет-платформи та соціальні мережі. Однак для ефективного використання обох видів дипломатії необхідно враховувати особливості міжнародних відносин, національні інтереси та технологічні можливості. У результаті, публічна та цифрова дипломатія взаємодоповнюють одна одну, допомагаючи країнам не лише зберігати, але й активно формувати свій імідж на світовій арені, забезпечуючи стабільне позиціонування в умовах глобалізованого світу.

8. Розглянувши цифровізацію діяльності міжнародних організацій і досвід України у співпраці через цифрові платформи, зроблено висновок, що цифрові технології значно покращують ефективність міжнародної взаємодії, знижують бар'єри для участі в глобальних процесах і сприяють більш оперативному обміну інформацією. У цьому контексті Україна продемонструвала прогрес у використанні цифрових інструментів для розвитку

міжнародної співпраці, зокрема через участь у платформах, які сприяють взаємодії між державами та міжнародними організаціями. Проте для подальшого розвитку необхідно збільшити інвестиції в цифрову інфраструктуру, удосконалити нормативно-правову базу і забезпечити більш тісну інтеграцію з глобальними цифровими ініціативами, що дозволить Україні зміцнити своє місце на міжнародній арені.

9. Визначивши перспективи розвитку цифрової дипломатії України в умовах глобальних викликів, зроблено висновок, що для успішного просування інтересів держави на міжнародній арені в умовах швидких технологічних змін необхідно активно інтегрувати цифрові інструменти в дипломатичну практику. Це передбачає не лише розвиток інфраструктури та технологій, а й підготовку кваліфікованих кадрів, здатних ефективно використовувати цифрові ресурси для досягнення зовнішньополітичних цілей. В умовах глобальних викликів, зокрема криз, інформаційних війн та змін клімату, цифрова дипломатія має стати одним із пріоритетних напрямів зовнішньої політики України. Зокрема, важливим є розвиток кібербезпеки, захисту цифрових прав громадян та просування на міжнародному рівні таких ініціатив, як цифрові права людини та цифровий суверенітет. Водночас необхідно забезпечити активну співпрацю з міжнародними організаціями та іншими країнами для обміну досвідом, а також розширювати участь України в міжнародних цифрових ініціативах. Для ефективного використання цифрових інструментів у дипломатії важливо поєднувати технологічні нововведення з традиційними підходами, що дозволить підвищити ефективність зовнішньої політики країни на глобальній арені..

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієнко П. П. Сарапін Г. А. Роль інформаційного забезпечення дипломатичної діяльності в умовах глобалізаційних процесів сучасності *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2021. Вип. 7. С. 8-23. URL: <http://internationalrelations.knukim.edu.ua/article/download/233210/231998/533560> (дата звернення: 20.10.2024).
2. Батюкова Н. Цифрова дипломатія як механізм забезпечення інтернет-комунікації у сфері зовнішньої політики. 2021. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/53967/1/%d0%91%d0%b0%d1%82%d1%8e%d0%ba%d0%be%d0%b2%d0%b0%20%d0%9d.%20%d0%9e%20%284%29.pdf> (дата звернення: 20.10.2024).
3. Бікір К.Ю «М'яка сила» як дієвий інструмент формування іміджевої політики. *Регіональні студії*. 2019. №19. С.35-40.
4. Бережний Я. В. Стратегічне планування та публічне адміністрування: удосконалення управлінських технологій. *Розвиток публічного адміністрування на засадах менеджменту: європейський контекст: матеріали наук.-практ. конф. (Дніпро, 15–16 трав. 2019 р.)*. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2019. С. 159–161.
5. Бондаренко А. Інформаційні технології як механізм взаємодії органів влади з громадськістю. 2019. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2019/2019-01\(1\)/Bondarenko.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2019/2019-01(1)/Bondarenko.pdf) (дата звернення: 20.10.2024).
6. Бортнік В.А., Дрозд О.Ю., Журавльов Д.В., та ін. Народна дипломатія під час війни в Україні. Історія, сучасний стан, основні напрями втілення, реальні приклади. Київ: Професіонал, 2022. 320 с.
7. Булега К.І., Чарських І. Ю. Цифрова дипломатія як елемент зовнішньополітичної діяльності держав. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. Том 1. №10. 2018. С. 9-12.

8. Висоцький О. Ю. Публічна дипломатія: конспект лекцій. Частина І. Дніпро: СПД «Охотнік», 2020. 56 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Vysotskyi_Oleksandr/Publichna_dyplomatiia_kon_spekt_lektsii_Chastyna_I/ (дата звернення: 20.10.2024).
9. Вовк Р. Мальський М. Цифрова дипломатія як інструмент реалізації зовнішньополітичної стратегії держави. *Криза сучасної системи безпеки: у пошуках нового міжнародного порядку. Матеріали міжнародної наукової конференції*. Львів, 16 квітня 2021 р. С. 23-27. URL: <https://www.ispc.org.ua/wpcontent/uploads/2021/04/Conference-proceedings-04-2021.pdf> (дата звернення: 20.10.2024).
10. Глущенко Ю. Публічна дипломатія Сполучених Штатів Америки (за президентства Д. Трампа та Дж. Байдена)» [Національний університет «Острозька академія»]. 2021. <https://theses.oa.edu.ua/DATA/9543/%D0%93%D0%BB%D1%83%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%AE%D0%BB%D1%96%D1%8F.pdf> (дата звернення: 20.10.2024).
11. Дегтярьова І.О. Інновації в державному і муніципальному управлінні як необхідна умова соціальноекономічних досягнень в сучасній Україні. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління*. 2019. № 1. С. 5–11.
12. Дерев'янка І. Цифрова дипломатія в контексті ризиків і загроз. Цифрова дипломатія України: синергія реального і віртуального. *Матеріали міжнародної наукової конференції. Львів, 24 листопада 2023 р. / Упорядники: М. Мальський, Р. Вовк, О. Кучик*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2023. 120 с С.43-47
13. Дорош Л.О., Копей Ю. TWITTER-дискурс у контексті реалізації громадської дипломатії та формування іміджу держави. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія*. 2018. Випуск. 22-23. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/692395> (дата звернення: 20.10.2024).

14. Захаревич Ю. І. Цифрова дипломатія як інструмент стратегічних комунікацій України у публічному управлінні. 2023. https://er.ucu.edu.ua/bitstream/handle/1/4078/Zakharevych_mag.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 20.10.2024).
15. Захаревич Ю. Публічна дипломатія як інструмент «м'якої сили» зовнішньої політики України (2014-2022 рр.). Львів, 2022. 112 с.
16. Зінько О. Цифрові технології у публічній дипломатії українського інституту. Цифрова дипломатія України: синергія реального і віртуального. *Матеріали міжнародної наукової конференції. Львів, 24 листопада 2023 р. / Упорядники: М. Мальський, Р. Вовк, О. Кучик.* Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2023. 120 с С.51- 54.
17. Ждамарова А.В. Зовнішня політика сучасної держави: основні підходи до визначення поняття. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Збірник наукових праць.* Випуск № 6. Ужгород, 2019 р. 72 с
18. Жосан Г. Стан розвитку діджиталізації в Україні. *Економічний аналіз.* 2020. Т. 30. № 1. С. 44-52.
19. Ерік Шмідт, Джаред Коен. Новий цифровий світ. Як технології змінюють державу, бізнес і наше життя. Львів: Літопис, 2015. 368с.
20. Ігнат'єва Т.В., Віннічук О.В., Маркітантов В.Ю. Діджиталізація як фактор трансформації міжнародного іміджу України. *Регіональні студії.* 2021. Вип. 26. С. 49-53. URL: <https://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/26/12.pdf> (дата звернення: 20.10.2024).
21. Карпенко О. В. Рибченко А. С. Формування соціально-інституційного конструкту цифрової дипломатії. *Вісник НАДУ. Серія «Державне управління».* 2020. № 2 (97). С. 5-9. URL:: http://www.ek.kubg.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_17/cgiirbis_64.exe? (дата звернення: 20.10.2024).
22. Краснопольська Т.М. Роль цифрової дипломатії в сучасній зовнішній політиці держави. 2022. URL:: <https://rb.gy/q1m8k>. (дата звернення: 20.10.2024).

23. Коптєв О. С. Публічна дипломатія як технологія зовнішньої політики України. *Міжнародні та політичні дослідження*. 2023. Вип. 36. С.51-60. URL: <http://heraldiss.onu.edu.ua/article/view/288707/282484> (дата звернення: 20.10.2024).

24. Кочубей Л. Міжнародний імідж держави: сучасні засоби формування. *Імідж і репутація: сучасні тенденції і виклики: Міжн. наук.-прак. конф., Київ, 20-21 березня. 2020 р.* Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2020. С. 30-37

25. Куцька О., Туранський М. Роль російських теле- і радіоканалів в інформаційно-пропагандистському забезпеченні окупації Криму. *Воєнно-історичний вісник*. 2019. 32(2), С. 99–112.

26. Коцюба В. Зовнішньополітичні стратегії держави. *Матеріали міжнародної наукової конференції «Сучасні міжнародні конфлікти: від регіонального протистояння до глобального суперництва».* Львів, 18-19 грудня 2020, упорядники: Мальський М.З., Вовк Р.В., Кучик О.С. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2020. С. 56-59.

27. Коцюба В., Шуляк А. Бренд «Ukraine NOW» як інструмент стратегічних комунікацій. *Матеріали Інтернет-конференції «Стратегічні комунікації в контексті безпекової політики: європейський і глобальний рівні».* Луцьк, 19 травня 2022. С. 20-25.

28. Коцюба В. Механізми реалізації медіа дипломатії в демократичних країнах. *Матеріали IV наукової конференції студентів і молодих вчених «Травневі студії 2023: історія та міжнародні відносини в інформаційному протистоянні».* Вінниця, 4 травня 2023. С. 175-178.

29. Коцюба В. Соціальні медіа як інструмент війни нового покоління. *Матеріали Інтернет-конференції «Стратегічні комунікації в контексті безпекової політики: європейський і глобальні рівні».* Луцьк, 19 травня 2023, С. 77-80.

30. Коцюба В. Генеза української Твіттер-дипломатії. *Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених, студентів та*

аспірантів «Актуальні проблеми розвитку природничих та гуманітарних наук». Луцьк, 10 листопада 2023. С. 487-489.

31. Маркарян М.В. Віртуальне дипломатичне представництво: адміністративно-правовий аналіз. *Київський часопис права*. 2021. №2. С. 18-22. URL: <http://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/17> (дата звернення: 20.10.2024).

32. Мірошніченко Т., Федорова Г. Цифрова дипломатія як сучасний комунікаційний інструмент міжнародних відносин. *Грані*. 2021. Том 24. №11. С. 58-65. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/download/1730/1701> (дата звернення: 20.10.2024).

33. Меленцова О.В. Цифрова дипломатія та її вплив на міжнародну безпеку. *Європейська дипломатія у XXI столітті: збірник тез наукових доповідей на II Науково-практичному круглому столі (м. Харків, 10 грудня 2019 року)*. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. С. 58-61.

34. Мосьондз Ольга. У відповідь на вторгнення росії в Україну НАТО ще більше посилює свої спроможності та допомогу Україні – Карен МакТір. *Армія Inform*. Лютий 2023. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/02/25/u-vidpovid-na-vtorgnennya-rosiyi-v-ukrayinu-nato-shhe-bilshe-posylyuye-svoyi-spromozhnosti-ta-dopomogu-ukrayini-karen-maktir/> (дата звернення: 20.10.2024).

35. Окладна М. Г. Стеценко В. Ю. Роль цифрової дипломатії в сучасній зовнішній політиці держави. *Право та інноваційне суспільство*. 2020. №2 (15). URL: http://apir.org.ua/wpcontent/uploads/2020/12/Okladna_Stetsenko15.pdf (дата звернення: 20.10.2024).

36. Оцвера А. «Твіттер-дипломатія» як інструмент зовнішньої політики. *Травневі студії*. 2019. Вип. 4. С. 181-184. URL:: http://iwp.org.ua/img/policy_brif_1_01_23_ok.pdf (дата звернення: 20.10.2024).

37. Офіційний веб-сайт Міністерства цифрової трансформації: вебресурс. URL: <https://thedigital.gov.ua> (дата звернення: 20.10.2024).

38. Панченко В., Резнікова Н., Булатова О. Регуляторна конкуренція в цифровій економіці: нові форми протекціонізму. *Міжнародна економічна політика*. 2020. С. 50-77.

39. Павлюх М. В., Кушней С. Р. Публічна дипломатія як тренд у сучасних політичних відносинах: процеси трансформації. *Політичне життя*. №4. 2022. С. 122-127.

40. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 02 вересня 2015 р. «Про нову редакцію Воєнної доктрини України»: Указ Президента України від 24 вересня 2015 р. № 555/2015. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443> (дата звернення: 20.10.2024).

41. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> 83. (дата звернення: 20.10.2024).

42. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 березня 2022 року «Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану»: Указ Президента України від 18 березня 2022 р. № 152/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1522022-41761> 92 (дата звернення: 20.10.2024).

43. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про доктрину інформаційної безпеки України»: Указ Президента України від 25 лютого 2017 р. № 47/2017. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374> (дата звернення: 20.10.2024).

44. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України»: Указ Президента України від 26 серпня 2021 р. № 448/2021. URL:

<https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017> (дата звернення: 20.10.2024).

45. Пелешенко, А. (2021). «М'яка сила» як інструмент формування зовнішньополітичного іміджу держави (на прикладі Франції)». URL: <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/51982/1/%d0%9f%d0%b5%d0%bb%d0%b5%d1%88%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be.pdf> (дата звернення: 20.10.2024).

46. Піпченко Н. О. Концептуальні та структурно-політичні виміри віртуальної дипломатії: політична культура та ідеологія І Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка: Київ, 2018. 19 с.

47. Приходченко Л.Л., Лесик О.В. Концепція реінжинірингу в органах публічної влади: переваги та ризики. *Держава та регіони. Серія «Державне управління»*, 2020. Вип.3. С. 138 – 142

48. Реінжиніринг адміністративних процесів та управлінські інновації в органах публічної влади: навч. посіб. ; за заг. ред. Л. Л. Приходченко. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2021. 254 с

49. Савон К.В. Міжнародний імідж України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Актуальні проблеми політики*. 2019. Вип. 64. С. 180–193

50. Сегеда О. Цифрова дипломатія України як елемент нової публічної дипломатії. *Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку*. 2020. Вип. 3. С. 139-147. URL: http://politicus.od.ua/3_2020/23.pdf (дата звернення: 20.10.2024).

51. Степанов В. Ю. Бричук К. Г. Цифрова дипломатія як інструмент масової комунікації в публічному управлінні. *Вісник НАДУ. Серія «Державне управління»*. 2020. №3 (98). С. 5-10.

52. Тихоненко І. В. Цифрова дипломатія як інструмент зовнішньої політики США у XXI ст. *Політичне життя*. 2019. №1. С. 85-90. URL: https://www.researchgate.net/publication/347959427_Cifrova_diplomatia_ak_instrument_masovoi_komunikacii_v_publicnomu_upravlinni (дата звернення: 20.10.2024).

53. Степанов В. Ю. Цифрова дипломатія в інформаційному просторі. *Вісник НАДУ. Серія «Державне управління»*. 2020. №2 (97). С. 10-14.
54. Стратегія публічної дипломатії МЗС України 2021-2025. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/Стратегії/public-diplomacy-strategy.pdf> (дата звернення: 20.10.2024).
55. Струтинська І.В. Дефініції поняття «цифрова трансформація». *Науково-практичний журнал "Причорноморські економічні студії"*. м. Одеса. 2019. Вип. 48-2. С. 91-96. URL: http://bses.in.ua/journals/2019/48_2_2019/19.pdf (дата звернення: 20.10.2024).
56. Тихоненко І. В. Цифрова дипломатія як інструмент зовнішньої політики США у XXI ст. *Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку*. 2019. URL: https://www.researchgate.net/publication/332195903_Cifrova_diplomatia_ak_instrument_zovnisnoi_politiki_SSA_u_HHI_stolitti. (дата звернення: 20.10.2024).
57. Фейки, пропаганда, дезінформація та виборчий процес: як нам захистити демократичні практики? Аналітична доповідь. Київ: ТОВ «Видавництво Сталь», 2019. С. 207. URL: https://spa.ukma.edu.ua/old/wpcontent/uploads/2019/11/Fake_News_And_Elections_Report.pdf
58. Харченко О., Тихий Г. Твіпломатія проти вірусів. Про виклики та можливості нової ери інформаційної дипломатії. Україна дипломатична : науковий щорічник. Київ: Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв, 2019. С. 561-567
59. Харечко І. Twitter-дипломатія: зарубіжний досвід для України. *Вісник Львівського університету. Серія: філос.-політолог. студії*. 2018. Випуск 7. С. 281-293
60. Шевель, І. П. (2020). Дипломатія під час пандемії Covid-19: її роль та наслідки у сфері дипломатії та міжнародних відносин. Київський національний університет культури і мистецтв: Міжнародні відносини: теоретико-практичні

аспекти (6), 82-89 URL: <https://doi.org/10.31866/2616-745x.6.2020.218775> (дата звернення: 20.10.2024).

61. A World That Counts: Mobilising the Data Revolution for Sustainable Development Report prepared at the request of the United Nations Secretary-General, by the Independent Expert Advisory Group on a Data Revolution for Sustainable Development. 30 p. P. 2 URL: <https://www.undatarevolution.org/wp-content/uploads/2014/11/A-World-That-Counts.pdf> (Last accessed: 20.10.2024).

62. Awan I. (2017). Cyber-Extremism: Isis and the Power of Social Media. Society. 54 (2), 138-149. doi: 10.1007/s12115-017-0114-0

63. Bjola C. Introduction: Making sense of digital diplomacy. In C. Bjola & M. Holmes (Eds.), Digital diplomacy: Theory and practice (pp. 1–9). New York, NY: Routledge. 2015

64. Bjola C. Introduction: Making sense of digital diplomacy. In C. Bjola & M. Holmes (Eds.), Digital diplomacy: Theory and practice (pp. 1–9). New York, NY: Routledge. 2015

65. Bjola C. Diplomatic Crisis Management In The Digital Age. Aug 10, 2017. <https://medium.com/digital-diplomacy/diplomatic-crisis-management-in-the-digital-age-8d462e8e931f> (Last accessed: 20.10.2024).

66. Big data. Oxford Learner's Dictionaries. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/big-data?q=big+data> (Last accessed: 20.10.2024).

67. Cukier K., Mayer-Schoenberger V. Op. cit. O'Neil C., Schutt R. (2013). Doing Data Science. O'Reilly Media. 406 p.

68. Garrett R.K. (2006) Protest in Information Society: Review of Literature on Social Movements and New ICTs. Information, Communication & Society, 9(2), 202-224.

69. Global Engagement Center / US Department of State. URL: <https://www.state.gov/r/gec/> (Last accessed: 20.10.2024).

70. Jost J., Barberá P., Bonneau R., Langer M., Metzger M., Nagler J., ... Tucker J. How Social Media Facilitates Political Protest: Information, Motivation, and Social Networks. *Political Psychology*, 39, 2018. P. 85-118.
71. Kaltofen C., Carr M., Acuto M. Technologies of International Relations Continuity and Change: Continuity and Change. 2019. 136 p., P. 2.
72. Lynch M., Freelon D., Aday S. (2014a). Syria's Socially Mediated Civil War. USIP Peaceworks, Blogs and Bullets. URL: <https://www.usip.org/sites/default/files/PW91-Syrias%20Socially%20Mediated%20Civil%20War.pdf> (Last accessed: 20.10.2024).
73. Manor I. The Digitalization of Public Diplomacy. 2019. Palgrave Macmillan Series in Global Public Diplomacy. 356 p.
74. OECD (2017) Key Issues for Digital Transformation in the G20. Report Prepared for a Joint G20 German Presidency / OECD Conference. Berlin, Germany. 12 January. URL: <https://www.oecd.org/g20/key-issues-for-digital-transformation-in-the-g20.pdf>
75. Porter, M.E. Strategy and the Internet. *Harvard Business Review*. 2001. №79 (3). P.63
76. Porter M. E. Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors. New York: Free Press, 1980. P. 26.
77. Porter M.E., Heppelmann J.E., How smart, connected products are transforming competition, *Harv. Bus. Rev.* 2014.
78. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution: what it means, how to respond. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-fourth-industrial-revolution-what-it-means-and-how-to-respond/> (Last accessed: 20.10.2024).
79. Schumpeter J. Business Cycles / J. Schumpeter. – New York: McGraw – Hill, 1939. 123 p
80. The Digital Diplomacy Index. URL: <https://digital-diplomacy-index.com/about> (Last accessed: 20.10.2024).
81. The Berkman Klein Center for Internet & Society. Harvard University. URL: <https://cyber.harvard.edu> (Last accessed: 20.10.2024).